

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. DIONYSII || CARTHVSIANI, DE || DOCTRINA ET REGV-||lis
vitae Christianæ**

Dionysius <der Kartäuser>

Coloniae, 1577

VD16 D 1959

Elenchus capitum Libri secundi, de vita Christiana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-60177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-60177)

D. DIONYSII
 CARTHUSIANI DE
 DOCTRINA ET REGVLIS
 vitæ Christianorum Liber II. ea
 potissimùm ob oculos ponens,
 quæ ad singulos priuatim
 spectant Chri-
 stianos.

Præfatiuncula.

Nsuper de cæteris, ad quæ
 omnes Christiani tenentur,
 possent ad huc plures regula
 assignari, quæ tamen ad præinductas
 possunt reduci, & includuntur in eis:
 ideo istæ sufficiant. Consequenter itaq;
 breuiter est tangendum, ad quæ singu-
 li specialiter adstringantur: & incipi-
 endum à Clero, cuius caput est Domi-
 nus Papa: sed vt breuior sit hic liber, pri-
 mò dicendum, ad quæ specialiter obli-
 gentur episcopi, ex quibus facile erit
 pensare,

pensare, ad quæ teneantur archiepiscopi & p̄t̄ifex summus, imò & vniuersi pralati, archidiaconi & Curati.

Deijs quæ ad Episcopos specialiter pertinent. Articulus I.

OPORTET Episcopum, irreprehensibile esse, sobrium, ornatū, prudentem, pudicum, hospitalem, doctore, non violentum, non percussorem: sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suæ domui benè præpositum. Quemadmodum sanctus asserit Augustinus, duæ istæ epistolæ Pauli Apostoli ad Timotheū episcopum Ephesiorum, & vna ad archiepiscopum Cretensium Titum, specialiter atque clarissimè docent ea, quæ ad vitam, statum, & officium pertinent præsulum: qualiter debeant se habere circa se, & circa subiectos, & qualiter diuersos diuersimodè habeant informare. Hinc tres illæ epistolæ secundum Augustinū frequenter ac diligenter ab episcopis sunt legendæ, cōsiderandæ,

*Episcopi qui
bus debeant
virtutibus
decorati.* *fiderādæ efficaciterq; implēdæ. Itaq;*
*quibus virtutibus oporteat episcopos
specialiter decorari, à quibus itē vitijs
potissimè debeant abstinere, docens*
*vas electionis: Oportet, inquit, episco-
pum irreprehensibilem esse, videlicet
tam promouendum in præfulem,
quàm eum, qui iam in episcopali est
constitutus officio: vtpote ab omni
notabili mortaliq; vitio alienum,
sobrium, ornatum eminentia morū,
prudētem, pudicum, hospitalē, docto-
rem, non vinolentum, non percusso-
rem, sed modestum, non litigiosum,
non cupidum, sed suæ domui bene
præpositum. De ijs possent in particu-
lari multæ regulæ assignari de perti-
nentibus in speciali ad præfules, de
quibus breuitati studens pertranseo:
præsertim quoniã in opusculo de vita
& regimine Curatorū omnia ista dif-
fusè exposui. Breuiter etiam exposui
ea in tractatu de regimine episcopo-
rum, & item in libello de officio Ar-
chidiaconi. Verū hoc breuiter est
addendum, quòd præfatæ virtutes pro
maxima parte etiam ad vnumquen-
que spectant Christi fidelē: vtpote ef-
se ac viuere sine omni mortali pecca-
to,*

DE VITA CHRISTIAN. 91

to, sobriū, ornatum, id est, morigeratum, prudentem, seu discretum, pudicum, hospitem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidū, sed pacificū, pium & liberalem, suæq; domui bene præpositum, id est, suis domesticis exemplarem, & bene eos regentem ac discretè corripientem. Porro, quo status ac dignitas episcopalis est altior, & quo Apostolicum ac diuinum illud episcopale officium extat præstantius atque sublimius, eo in cunctis prædictis virtutibus oportet episcopos esse perfectiores, & magis Heroicos ac diuinos & in omni sapientia magis exuberantes ac splendidos: quatenus de plenitudine & redundantia suæ internæ perfectionis & opulentia spiritualis queant sibi commissis charitatitè liberaliterq; communicare, influere, providere: ipsos indefinenter purgando, illuminando, perficiendo. Hoc quippe est iusta & infallibilis regula, quod omnis præsentia Christiana, tam spiritualis, quàm civilis, potissimè tamen spiritualis, quanto est maior ac altior, latior atq; præstantior, tanto requirit eminentiorem

rem

rem perfectionem gratiæ ac virtutum, sapientiæ ac prudentiæ splendorem præclariorem, inflexibiliorem iustitiæ zelum, & constantiorē in omni bono stabilitatē Hinc doctores concorditer asserūt, quòd status episcopalis est status perfectionis iam acquisitæ: quæ admodum status religiosorum est status perfectionis acquirendæ. ita quòd sicut religiosi ex suæ vocationis professione adstringuntur quotidie crescere & perfectioni obtinēdę studere: sic præfules ex suâ vocatiōe & professiōe obligantur in omni virtute esse iam consummati. Ideo sicut officium illud est prorsus dignissimum: ita reuerā & periculosissimum est: & sicut ineffabiliter meritoriū est illud virtuosè & debitè adimplere: sic indicibiliter extradamnabile in illo se negligenter, carnaliter & scandalizatiuè habere. Itaq; episcopos oportet in termino excellentiæ esse maximè irreprehensibiles, sobriissimos, castissimos, spiritualissimos, morigeratissimos, prudentissimos, misericordissimos, exemplarissimos, summè pacificos, optimè gubernantes, atque fraternæ correptionis præceptum sine personarum acceptio-

ne

Status episcopalis cuius modi sit status.

H. DE VITA CHRISTIAN. 93

ne strenuissimè adimplentes: conformiter cætera, quæ ad eorum spectant officia, sublimiter obseruâtes, vt quod ait in epistola prima ad Timoth. Apo. *1. Timo. 4.* Estolus, in illis impleatur: Esto, inquit, exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate. Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam dei in te: Profectus tuus manifestus sit omnibus. Peccan *1. Timo. 5.* tes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant. Hæc & multa ijs consimilia in epistolis illis contenta, ad omnē pertinent præfulem: qui nequaquam terrena & tēporalia debet spiritualib. ac diuinis præferre, sed nūc vnum, nūc aliud expedire. Siquidem tam ad contemplatiuæ, quàm ad actiuę vitę opera, imò ad vtriusque perfectionē tenentur. Exteriora verò & secularia debet, quantum fieri potest, aptis officiatibus committere, seque in spiritualibus principaliter occupare. Viros literatos ac timoratos, adiutores idoneos, consiliarios prouidos, officiatos probos & condignos sibi assumere, ad diuinæ pietatis immensitatem indefinenter confugere, considerationi communis boni cum vigilantia maxima
omni

omni hora intēdere, & cum suis quotidiē consilium tenere de reformatione lapsorum, de recuperatione perditorum, & de omni prosperitate salubri in statu spiritali ac seculari: seipsum quotidie examinare, & coram Deo discutere; diuini rigorem iudicij sapienter ac profundē pensare, sicque ad exequendum omne debitū suum, infatigabili charitate, sollicitudine, fidelitate iugiter laborare. Postremò de cæteris ad episcopos ex iure diuino aut positiuo pertinentibus, in Decreto & Decretalibus atque in summis doctorum plurima continentur. Summè autem prouideant, satagant, & procurrent. vt archidiaconi sua officia debite exequantur. Religiosos etiam studeant reformare, & ipsos canonicos: & pro diuino subsidio in horum expeditione feruentissimè, lachrymosè ac iugiter orent sanctorū episcoporum virtutes sectentur, & intueātur exempla. Tales olim fuerunt sancti episcopi. Vnde & de sancto Hugone Gratianopolitano narratur episcopo, quòd dum electus esset in præsulē, & inuenisset plebē prorsus incultam, rudem & induratam, clerū quoque

*Exemplum
de S. Hugone
episcopo.*

sancti episcopi. Vnde & de sancto Hugone Gratianopolitano narratur episcopo, quòd dum electus esset in præsulē, & inuenisset plebē prorsus incultam, rudem & induratam, clerū quoque

H. DE VITA CHRISTIAN. 95

que totius ecclesiasticæ disciplinæ ignarum, in tantum quod sacerdotes in facie ecclesiæ publicè duxissent uxores: videns vir ille adhuc iuuenis, utpote viginti septem annorum, se non posse humanis proficere viribus, toto corde confugit ad Deum, inuocans eum pro conversione populi sibi commissi, in cilicio, ieiunijs, abstinentijs, lachrymis, disciplinis & prostratione in terram assidua: sicque Deus videns sancti iuuenis charitatem, humilem, sollicitudinem, contulit gratiam magnam: ita quod citò ac insperate sanctus episcopus ille plebè suam ac totam diocèsim in spiritualibus ac secularibus reformauit. Sit ergo episcopus in primis circa seipsum sollicitus, custoditus, ac timoratus, ut praetactis ornetur & abundet virtutibus. Secundo, circa suos domesticos: quos ita corripiat, hortetur, gubernet, ut sint virtuosus, exemplaresq; alijs. Etenim domus episcopi quasi in speculam atque in signum est posita, ita quod quicquid in ea fit, oēs sibi licitū arbitratur: & quicquid inique agitur coram prelato, hoc ei est turpius ac grauius damabiliusq; in ipsum redūdat. Propter quod dixit Apostolus: Si quis suorum, &

I.
*Episcopus
quomodo se
habere de-
beat circa se
& suos.*
II.

- I. *Tim.* 5. maximè domesticorū, curā nō habet, fidē negavit, & est infideli deterior. Tertio, circa suos officiatos, vt sint iusti, prudētes, idonei. Quarto, circa collegia, & imprimis circa canonicos suae cathedralis Ecclesiae, vt castè, deuotè & exēplariter cōuersentur. Quinto, circa claustrales vtriusque sexus, potissimè circa quatuor ordines qui sunt cōmunes praesidentium adiutores, vt vterè regulariter cōuersentur. Sexto, circa reliquū clerū, p̄cipuè circa curatos, vt sacerdotaliter & pastoraliter viuāt, quos per Archidiaconos faciat debite visitari, castigari, regi ac custodiri. VII. Septimò, circa plebē cōmunem & eius rectores, ne militares opprimant inferiores ac pauperes, sed circa subiectos piè, iūte, prudenter & edificatiuè se habeant. De his multae possent regulae introduci: sed breuiter tetigisse sufficiat modò, quae dudum in alijs opusculis descripta sunt copiose. Postremò, quemadmodum p̄t̄ifex summus est non solum immediatus, superior ac generalis totius vniuersalis ecclesiae, & vniuersorum Christianorum praesul & pastor, verumetiam immediatus conuolatio

diatus vniuscuiusq3 Christiani praelatus: ita Episcopus non tantum est communis omnium suae dioecesis pastor ac praesidens, imò etiam cuiuslibet eorundem. Propter quod vniuersorum ac singulorum curam gerere obligatur: & quod per seipsum nequit peragere, debet per suos ministros, auxiliarios, *Gen. 42.* atque vicarios adimplere. Alioqui, nisi quantum in se, adduxerit fratrem & proximum suum etiam minimum, secum ad veram salutem non videbit faciem Christi iudicis summi in iubilo: & quem nunc delectat esse iudicem ac principem hominum, non delectabit in die iudicij videre iudicem Deum: imò vt illuminatus testatur *Gregor.* Vnusquisque praelatus toties ad Apostasiae culpam dilabitur, quoties praesse hominibus delectatur. In talem praesulem ac pastorem redundant peccata vniuersorum ac singulorum eius regimini commissorum. Si autem praedictis obijciatur, quòd secundum ea vnius & eiusdem Ecclesiae particularis atque personae plures essent immediati praelati, sponsi ac capita: respondendum, quòd hoc non est inconueniens in diuerso genere praelationis.

De pertinentibus ad officium
summi Pontificis.

Artic. II.

Hier. 1.

Ecce constitui te super gentes & regna, vt euellas & destruas, & disperdas & dissipas, & ædifices & plantes. Ego quippe dedi te in columnam ferream, & in murum æneum super omnem terram, regibus & principibus & sacerdotibus, ac omni populo terre. Verba hæc ad literam Hieremiæ dicta à Domino allegoricè exponuntur rectè de Christo; tropologicè verò de summo pontifice, quem iuxta prædicta oportet in omni gratia, virtute perfectione, ac dono spiritus sancti tanto esse sublimiorem, feruentiorem magisque stabilitum, imò & semper amplius timoratum, custoditum, sollicitum, quanto præ cæteris vniuersis maior & clarior est prælativa dignitate ecclesiastica autoritate, atq; latissimâ iurisdictione: quatenus totius ecclesiæ bonum valeat procurare, promouere, cõseruare, perficere, & de suæ plenitudinis exuberantia vniuersis cõmunicare. Ad ipsum spectat imprimis, vt se
ipsum

Pontifex
summus
qualis esse
debeat.

TH.

um

er gen
as & d
& diffi
plante
umnan
super o
cipibu
lo terre
niæ di
onunt
verò d
præta
virtute
ncti tã
tiores
semp
m, sol
sis ma
gnitate
tissim
ecclesi
nouer
lenitu
omun
s. vt se
ipsus

DE VITA CHRISTIAN. 99

ipsum coram Deo quotidie in suo se-
creto recolligat, & cū diligētia summa
examine ac scrutetur, qualiter in om-
nibus coram altissimo conuertetur: ad
quid ex suo pōtificio obligetur, quali-
ter impleat ea. Deinde cōsiderat, quid
sibi restet agendū, qualiter stet in eccle-
sia tota sibi cōmissa, sicq; suū defleat
imperfectum Diuinū totis præcordijs
imploret auxilium. atq; pro commu-
ni dominici oculis profectu oret inde-
finenter. Consequenter, sicut præce-
denti est tactum articulo, de pertinen-
tibus ad vnūquemq; episcopum, pro-
portionalitar dicendum est, de spectā-
tibus ad summū pontificem, vt in pri-
mis sui officij debitum in suis exequa-
tur domesticis, & maioribus illis præ-
latis: & sicut de Saul legitur primo re-
gum, quod quēcuq; vidit in populo
suo virum fortē & aptū ad prælium,
illum sibi in adiutorium associauit ac
sumpsit: sic Dominus Apostolicus to-
tius Ecclesiæ sapientiores, virtuosiores
ac magis idoneos ad se vocet, sibi asso-
ciet, & eis prout fuerint digni, com-
mittat officio. Horum in cunctis vta-
tur consilio, fulciatur auxilio, & cōsul-
lat, conferat ac præter quotidie cum
eisdem

1. Reg. 14.

e 2

eisdem

1. Mach. 8.

eisdem de pertinentibus ad totius Ecclesiæ reformatiōem, tuitionem, profectum, custodiam & salutem, quem admodum primo Machab. de Romanis adhuc gentilibus recitatur: Curia sibi fecerunt & consuluerunt quotidie viri trecenti viginti, consiliū semper agentes de multitudine pro communi bono, ut quæ digna sunt gerant: & non est invidia neque zelus inter eos. Insup specialiter valde spectat ad præfulem summum inquirere, qualiter episcopi conuersentur & quos perceperit esse carnales, negligentes, in exemplares, acriter increpet, feruidè exhortetur, & omni modo sibi possibili per scripta, per legatos, seu alijs modis reformare conetur: & nisi se emendaerint, de sua eos statione expellat, & de ministerio, quo sunt indigni, deponat: quemadmodum quidam sancti pontifices summi egisse leguntur. Præterea summam adhibeat curam, ut idonei, nō alij ad ecclesiasticas promoveantur dignitates, præsertim ad præsulatum & archidiaconatum: prohibeatque episcopis pueros ob generis claritatem & carnis propinquitatem ad tam diuina promouere officia. Præterea

DE VITA CHRISTIAN. 101

terea circa parochianos suos Romanos sit vehementer sollicitus, si fortè & ipsi audiant, & quiescant: quia non est impossibile apud cœlestem medicum omne verbum. Postremò vt hæc omnia expeditiùs impleantur, & infidelibus efficacius resistat, libenter suis temporibus synodum celebret generalem, cunctis infirmis & spiritaliter mortuis instar pijsissimi patris ac medici condoleat intimè, totoq; posse succurrat per se & per suos celerrimè. Immensitatem quoque aduertat sui periculi, nisi officij sui satisfecerit debito, & pacem atque concordiam inter principes pro posse procuret, & timeat, ne sibi dicatur à Christo, quod 3. Regum quibusdam impijs regibus Israel de super legitur dictum. Quoniam exaltaui te de puluere, & constitui te regem super populum meum Israel, tu autem nequiter & indignè egisti, & peccare fecisti populum meum: idcirco demetam posteriora tua, & peribis.

Luca 1.

1. Reg. 16.

De ijs que ad archidiaconorum spectant officium.

Artic. III.

c 3

Totum

Ezech. 1.

Totum corpus eorum plenum
 erat oculis. Quæadmodum
 sancti patres August. Am-
 brof. expositores quoque
 concorditer protestantur, ea quæ Apo-
 stolus scribit ad Timoth. de virtuti-
 bus ad Episcopos pertinentibus, sicut
 iam patuit, ad presbyteros etiam per-
 tinent, & exponuntur de ipsis secun-
 dum intentionem Apostoli, qui illo
 in loco inter Episcopum & presbyte-
 rum non distinguit: cuius est signum,
 quod descripto, quales debeant esse E-
 piscopi, de diaconibus mox subiungit.
 Cum igitur iuxta patrum decreta ar-
 chidiaconus præsit presbyteris, habe-
 atq; visitare ipsos curatos, constat qd
 maior ad ipsum spectet virtutum per-
 fectione, quam ad curatos presbyteros: &
 quod verba illa Apostoli, in sublimio-
 ri gradu perfectionis archidiaconos
 magis quam curatos respiciant. Porro,
 vt primo decretalium continetur, ar-
 chidiaconus post Episcopum sciat se e-
 piscopi esse vicarium in omnibus, &
 omnem curam in clero. id est, clericorum
 tam in vrbe positurorum, quam eorum q
 per parochias commorantur, curam
 ad se pertinere: vtpote perscrutari
 qua-

qualiter conuerſentur, & ſacerdotalis
 ac paſtoralis officij adimpleant actus,
 populum inſtruendo, & an factis, verbis
 ac moribus exemplariter ſe habeant.
 Statutis quoque temporibus debent
 per ſeipſos, ſi poterunt, aliàs per vica-
 rios vita, ætate, ſcientia dignos, viſita-
 re ſuas parochias, inquirenda inquire-
 re, corrigenda corrigere, & ſine perſo-
 narum acceptiõe ſalutem animarum
 quærere, exterminia vitiorum, Dei ho-
 norem, plebis ædificationem, non cõ-
 moda ſua propriosũc honores. Quæ
 cùm ita ſe habeant, quàm infinite vi-
 tioſiſſima & damnabiliſſima eſt iſta
 abuſio, quòd in ſæcibus temporum
 horum à preſbyteris incontinenter vi-
 uentibus non quæruntur niſi pecunia-
 riæ pœnæ: & taxa certa ſoluta, in ſuis
 permittuntur ſedere, imò iacere ſcele-
 ribus, incontinentijs & ſcandalofiſſi-
 mis vitijs, in maximam omnipoten-
 tis Dei iniuriã atque in ſimplicium ac
 laicorum grauiffimum ſcandalum? O
 quale iudicium imminet præſidenti-
 bus talibus: qualem poterunt iudici
 metuendo de ſibi commiſſis & de ſuo
 officio reddere rationẽ? Timeant ergo
 archidiaconi, & eorum vicarij rigoro-

sissimum ac metuendissimum Dei iudicium, infernale quoque superintolerandum supplicium, & sua debite exequantur officia, lubricosq; presbyteros ac ceteros iuxta iuris tenore puniant & emendent. Nempe ut in epistola legitur sancti Clementis Papae. Archidiaconi sunt oculi praesulis. Sint igitur vndiq; oculati, circumspecti, discreti, & causas quas ignorant, diligentissime inuestigent, iusteq; iudicent, omni cupiditate, odio & inordinato, amore atq; timore exclusis, quatenus,

Ezech. 1. sicut in Ezechia de quatuor animalibus oculatis describitur, pedes ipsorum sint recti, hoc est, affectus processusque iusti: & pennae eorum desuper sint extentae, id est, intentiones & considerationes ad Deum erectae: & quicquid alios docent, ipsi imprimis eminenter adimpleant: ac instar scintillarum sint feruidi, ac feruentia proferant verba. Heu heu heu, ad quid, ad quale statum, ad quantam ruinam deuenit ecclesia, in qua penes nihil horum seruetur, & pueri, totius spiritualis ac virtuosae exercitationis prorsus ignari, ad rata promouentur officia, atque in structura ecclesiae pro columnis firmissimis basibusque

robu-

*Puerorum
ad ecclesia-
stica officia
promotio
deplangitur.*

DE VITA CHRISTIAN. 105

robustis eriguntur ac statuuntur pul-
ueres & festucae leuissimae, gramina,
& stramina, quae omni vento tētatio-
nis, omni turbine vitiorum, omni im-
petu passionum deiiciuntur. O quali-
ter periclitatur, qui talibus columnis
ac basibus innituntur, De ijs plura cō-
scriberem, & de pertinentibus ad ar-
chidiaconos quasdam ponerem regu-
las, de quibus in libello de vita & re-
gimine archidiaconorum dictum est
pleniùs: sed rationabilibus ex causis
pertransco: hic tantundem sufficiat
tetigisse.

*De pertinentibus ad inferiores pra-
latos, specialiter ad Cu-
ratos,*

Artic. IIII.

 Olicitè cura teipsum pro-
babilem exhibere Deo, o- 1. Tim. 2.
perarium inconfusibilem,
rectè tractantem verbum
veritatis. Longum esset de singulis ec-
clesiasticorum statuum gradibus pro-
sequi, vt de patriarchis, cardinalibus,
primatibus, metropolitanis, archiepi-
scopis, archipresbyteris, praepositis,
c s deca-

decanis, abbatibus, prioribus: nec huius opusculi id requirit intentio: quia & is, cuius instantia hæc scribuntur, illa dūtaxat petijt tangi, quæ sibi in sermocationibus suis ampliùs poterūt deseruire. Porro hoc in generali reor tangendum, quòd in vniuersis gradibus, statibus atque ordinibus quanto quis altioris est dignitatis, iurisdictionisque latioris, eo ad ampliorem virtutum perfectionem adstringitur: & in quantum Christianus est, tenetur ad talem conuersationem, sicut in primo est declaratum tractatu: in quantum verò diaconus, ad virtuosiores: in quantum sacerdos, ad vitam adhuc tanto eminentioris virtuositatis, quanto sacerdotium diaconatu est dignius, in quantum sacerdos curatus, adhuc ad conuersationem multo plus virtuosam & exemplarem, ratiõe pastoralis officij, quod non parua est dignitatis. At verò in quantum decanus ruralis, aut archipresbyter, aut collegiatus decanus, ad vitam tenetur, ad hæc multo plus virtuosam, irreprehensibilem & sinceram: atque in quantum archidiaconus, obligatur ad virtuositatē adhuc exuberantiorē: sicque ascendendo

gras

*Vt gradatim
maior san-
ctimonia à
Christianis
prostatuum
varietate.
exigatur.*

DE VITA CHRISTIAN. 167

gradatim. Denique de religiosis & eorum praelatis est evidens, quod iuxta qualitatem, arduitatem & eminentiam variam regulæ & suæ professionis atque monasticæ prælationis, ad multa magis aut minus sublimia ac perfecta specialiter obligantur: quod profecti valde esset prolixum. In quibus omnibus iuxta tacta, quo gradus, status, prælatio, ordo, seu dignitas extat maior & altior, eo ruina grauior, culpa maior, negligentia vituperabilior, carnalitas damnabilior est censenda, quia quo maior dignitas, eo virtuositas maior exigitur, & vehementior ac multiplior obligatio ad sincere viuendum iuxta exigentiam vniuscuiusq; vocationis. Insuper in omnibus istis vnusquisque istorum tenetur per charitatem incipere à seipso, primoque facere, deinde docere; cum dicat Saluator: Quid proficit homo, si vniversum mundum lucretur. & perdat seipsum. *LUCA 9.* Secundo, tenetur suos domesticos debite gubernare. Tertio, officiatu suos atq; vicarios, vt ad sua officia sint cõdigni, & efficaciter impleant ea. Quarto, plebem communem. Nunc autem de sacerdotibus curatis aliquid

Curati qui. bus virtui- bus vitam suam debeāt ornare. itaque ad cunctas tenentur virtutes vel circa seiplos, aut circa subditos suos, aut circa suos superiores, ad quas præfules obligantur vel circa se, vel circa superiorem, aut circa subiectos.

Etenim sicut se habet antistes ad vniuersam sibi commissam diocesim: sic vnusquisque curatus seu capellanus ipsius habet se ad creditam sibi parochiam.

I Talis ergo in primis conetur ac satagat conuersari, vt oportet & concedet Christianum, vitando cum omni diligentia omne mortale peccatum, eaq; omnia adimplendo, quæ in duodecim regulis in primo libello in-

II ductis, tanguntur. Secundò conetur & satagat conuersari vt spectat ad sacerdotem, seipsum quotidie disponendo ad celebrandum deuotè & dignè, ne reus sit corporis & sanguinis Christi, In ipsa quoq; celebratione sit relectus, attentus, ac feruens, timoratè & cum reuerentia summa se habens. Sed & facta celebratione, de tantis beneficijs Deo sit gratus, iugiter memor & custoditus in cunctis, ne linguam suam polluat verbis illicitis, vanis, otiosis, scurrilibus, ne dicam, mendosis,

detra-

H. DE VITA CHRISTIAN. 109

detraCTORijs & lasciujs, cum qua protulit sacratissima Missę & canonis verba: pensetque quòd etiam laici eo saltem die, quo communicant, deuotius solito se habent. Attendat dignitatē tanti beneficij, & maiestatem ac sanctitatem patris æterni, cui id offert. Causas quoque permaximas, pro quibus hoc immolat, & vereatur, tremat ac erubescat coram Deo altissimo in tanto sacrificio se habere indignè, indeuotè, irreuerenter, & absque debita puritate. Tertiò nitatur ac satagat viuere, vt tenetur, in quantum curā sortitus est animarum, vt iuxta introducta Apostolica documenta sit non solum iuxta communem cursum & modum, sed etiam specialiter ac eminenter, prout sacerdotium & pastorale requirunt officium, irreprehensibilis, exemplaris, sobrius, prudens, morigeratus, pudicus, hospitalis, doctor & in formator gregis sibi commissi, nō litigiosus, non cupidus, suęque domui bene præpositus: non superbus, non iracundus, non turpis lucri auidus: sed benignus, iustus, continens, & rectè tractans verbum veritatis, scripturarum eloquia bene declarans ac prædicans,

.III

uo D. DIONYS. CARTH.

cans, ita ut imprimis impleat ea. Ecce ad omnia ista tenetur sacerdos, inquam

- III. tum curatus, secundum gradum eminentiæ ordinis sacerdotalis atque officij pastoralis. Quartò studeat suos domesticos idoneè regere, totaq; suã parochiã, quibus (potissimè festis diebus atque dominicis) sermocinetur, Evangeliumq; exponat, & de credendis ac agendis instruat in ecclesia congregatos, & de quatuor nouissimis, de modo quoque resistendi victoriosè tētationibus cūctis, & qualiter venerari debeāt sacramēta, & de modo cōfitendi, & quàm salubre sit multoties confiteri. Quintò studeat ubique, in mensa, in communi colloquio, & alibi semper exemplariter se habere, delinquentes quoque moderatè corripere, & ædificatoria verba proferre: tabernas, comestationes & potatiōss superfluas totaliter detestetur, nisi in itinere necesse sit ei introire tabernã. Omnem mulierem suspectam, & secundū iura prohibitam, à sua omnino remoueat domo. Sextò curet sibi libros obtinere vtilis, vacanteq; sibi tēpore assiduè oret, legat, studeat, scribat, meditetur, atq; quotidie seipsum

recolligat

DE VITA CHRISTIAN. III

recolligat, perferutetur, expurget, & qualiter se habeant sibi commissi attendat, ac contra peccata, in quibus magis culpabiles sunt, specialius prædicet cū feruore. Septimò summè sollicitus sit circa grauiter infirmantes & agonizantes, quos personaliter, si sic magis expediat, visitet, instruat, consoletur, ad patientiam exhortetur, & cōtra tētationes, quæ in extremis plus fauiunt, præmoneat ac muniat eos: & si fieri potest, morientibus absit, & sacra verba ipsis loquatur. Alioq̄ disponat, vt absint illis deuotę personę vsq; ad expirationē: quia in hora illa maximum & extremum extat periculū. Porro de tentationibus, quæ tunc acrius solent agonizantes inuadere, & de modo resistendi eisdem, & qualiter tunc infirmātib; sit assistendū, diffuse scripsi in tractatu, de particulari iudicio, quod fit in obitu singulorum. Octauò doceat omnes in ecclesia publicè, qualiter vniuersi, & singulariter etiā operarij atque mechanici, ac terræ cultores, debeant omni die primò *Lucæ. 12.* quærere regnum Dei & iustitiā eius, rectam quoque intentionē habere, & omnes suos labores ad debitum finem,
hoc

hoc est, ad Dei honorem & gloriam, propriamque salutem referre, & missam, si eis vacet, quotidie libenter ac deuotè audire, & sub laboribus suis mentem suam ad Deum interdum erigere, orando ac salubria meditando, & vt de sero, antequam eant dormitum, conscientias suas examinent: quid boni omiserint, quid mali commiserint pensent, & de omni sua doleant culpa, veniam deprecentur, ap- toque tempore confiteri proponant. Itaque de ijs & de cæteris omnibus ad omnem Christianum spectantibus, quæ suprà in primo libello sunt tacta, instruat ipsos frequenter, seriosè ac feruidè: de ijs quoque quæ ad quosdam specialiter pertinent, quæ infrà tangè- tur. Postremò constat ex dictis, quàm deflenda & maxima sit defor- matio ac ruina curatorum, quorum heu nonnulli sunt publici concubi- narij, qui & spiritales filias suas vi- tiosissimè ac prorsus sacrilegè non metuunt inquinare. Tantum de curatis sit tactum, de quorum vita & regimine librum edidi specialem.

Quam

DE VITA CHRISTIAN. 113

Quàm virtuosa, casta, spiritalis & exemplaris esse debeat conuersatio canonicorum, diaconorum similiter & subdiaconorum.

Articul. V.

Diacones similiter oportet esse pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes ministerium fidei in conscientia pura. Et hi probentur primùm, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Ecce ex Apostolicis verbis ijs comprobatur, quod diaconi ratione sui diaconalis officij ad multa specialiter obligentur, suumque officium teneantur ex charitate & gratia exercere: ita quòd peccent mortaliter, quotiescunque aliquem actum sacri ordinis sui exequentur cum conscientia mortalis peccati, seu existendo in mortali peccato. Imò si ordinem illum accipiant existentes mortaliter rei, peccant mortaliter. Idem de subdiaconis creto dist. 27. & 28. concilij est statutum, ut utrique in sua Castitatem ordinatione promittant castitatem: seruare to- &

mentur diaco
ni & sub-
diaconi.

& dato quòd nunc non emittant hoc
votum explicitè, attamen promitten-
do sacrorum obseruatiã canonum,
implicitè satis promittunt: & quãuis
hoc nequaquam promitterent, nihilo
minùs ex diuinis euangelicisque præ-
ceptis ad castitatem tenentur. Rursus
eo ipso quo in sacris sunt constituti
ordinibus, incontinentia eorundem
adhuc grauiorem induit speciẽ, & pl⁹
quã simplex fornicatio iudicatur:
quoniam sacrilegiũ est, id est, abusus
rei sacre, cum diuino sint cultui con-
secrati ac deputati. Præterea ad quan-
tam virtuositatem ac puritatem cun-
cti in sacris constituti ordinibus tene-
antur, elucescit ex testimonio diuini
ac sapiētissimi Dionysij, asserētis. Nō
est audendum alijs fieri ducẽ, nisi quis
secundum omnem virtutem Dei for-
missimus extet, id est, Deo præcipuẽ
similis & in virtutibus multũ abũ-
dans. Ex qua autoritate doctores su-
per quartum Sententiarũ concludũt:
Cum homo in quolibet ordine sacro
cõstituat dux alijs in rebus diuinis,
in cuiuslibet sacri ordinis susceptiõẽ
& administratione peccat mortaliter,
qui in mortali culpa suscipit aut exer-
cet

Dionysij.

H. DE VITA CHRISTIAN. 113

hoc
tten-
num,
āuis
hilo
præ-
rfus
ituti
dem
x pl⁹
tur:
rfus
on-
an-
un-
ene-
ini
Nō
uis
or-
puē
bū-
su-
ūt:
cro
is,
ōe
er,
EF-
cet

cet ordinem illum: sicque sanctitas vi-
tæ exigitur ad cuiuslibet sacri ordinis
susceptionem & executionē de neces-
sitate præcepti, non sacramenti. Nā &
in Deuterono. Domin⁹ iussit: Iuste q⁹
iustum est, exequeris. Imò qui indig-
nè recipit siue exequitur ordinem sa-
crum, est præsumptuosus & quasi bla-
spheumus, prout in epistola ad Demo-
philū Dionysius sanctus fatetur. Hinc
in principio tertij decretaliū dicitur:
vt clericorū actus & mores in melius
reformatur, continenter & castè vi-
uere studeant vniuersi, præsertim in
sacris ordinibus cōstituti, ab omni li-
bidinis vitio præcauentes: quatenus
in conspectu omnipotentis Dei puro
corde & casto corpore valeāt ministra-
re. Ne aut̄ facilitas veniæ incentiuum
tribuat delinquendi, statuimus, vt qui
incontinentiæ vitio deprehensi fue-
rint laborare, prout magis aut minùs
peccauerint, puniantur secundū cano-
nicas sanctiones, quas efficacius & di-
strictius præcipim⁹ obseruari: vt quos
diuinus timor à malo nō reuocat, tē-
poralis saltem pœna coerceat à pecca-
to: videlicet vt ab officijs suspendātur,
& ecclesiasticis beneficijs spolientur.

Deut. 16.

Clerici vt
viuere de-
beant.

Nullus

Nullus sacerdos foeminas, de quibus suspicio esse potest, secum retineat. Si presbyter, diaconus aut subdiaconus de quacunque foemina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam & tertiam admonitionem inueniatur fabulari, aut aliquo modo conuersari cum ea, excommunicatio ni subdatur. Cum clericis non permittantur mulierculæ habitare, nisi forte de illis personis existant, in quibus naturale foedus nihil permittat sæuicriminis suspicari. A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant: ideo temperent sibi vinum, & se vino: nec ad haustus bibant æquales, ne tabernas visitent, nisi in itinere constituti. Officia & commercia secularia non exerceant, maximè inhonesta. Mimis, ioculatoribus & histrionibus non intendāt. Ad aleas & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeāt conuenientem, seque in ecclesiasticis officijs, ac alijs studijs bonis exerceant diligenter. Clausa de super deferant vestimenta, nimia breuitate aut longitudine non notanda: pannis rubeis aut viridibus non vtantur. Si quis ex
clericis

DE VITA CHRISTIAN. 117

clericis comam relaxauerit, anathema sit. Monasteria monialium si aliquis clericorum sine causa manifesta & rationabili visitare praesumpserit, ab episcopo arceatur: & nisi destiterit, ab ecclesiastico officio reddatur immunis. Haec & quaedam ijs consimilia, in loco praallegato coerenta sunt: imò & in decreto & dictis sancti Isidori multa huiusmodi conscribuntur: ex quibus ostenditur, quàm virtuosa, sancta & aedificatoria olim extiterit, & nunc quoque meritò esset canonicorum vita. De qua etiam materia specialem compegi tractatulum. Verùm nunc status ille penè ad extremam & maximam deuenit ruinam. Postremo in praeductis obseruantijs atque virtutibus, praesertim in omni profluitate ac eradicatione gulæ & luxuriæ, foeminarum quoque prohibitarum cohabitatione vitanda, & in diuini frequentatione officij, in omni exemplaritate, in effugienda omni superfluitate, curiositateque vestimentorum & ornamentorum, in sobrietate, in paterna ac fraterna correptione, in zelo diuini honoris atque fraternæ salutis tenetur Decanus, utpote

cano-

*Decanus in
quibus se ma
xime exem
plarem præ
bea debeat.*

canonicorum praelatus, sic canonicis
 praeeminere, sicut praeeminet eis prae-
 sidentia, autoritate, & ecclesiastica
 dignitate, & sicut pastorem suo gregi
 oportet praesse. Quo constat, quàm
 criminofum ac damnabilissimū esset,
 si ipse existeret lubricus aut gulosus,
 pōpaticus, in exemplaris, intemorāte-
 que viuens. Non permittat in choro,
 praesertim sub diuino officio, fabula-
 tiones misceri, leuia fieri, dissolutiōes
 committi: nec post diuinum officium
 sinat in Ecclesia sua scurrilia vel las-
 ciuia verba proferri. Prouideatq; pro-
 posse, vt diuinum officium reuenter
 soluatur, psalmodia distinctè prou-
 cietur, matutinale officium non ni-
 mistardè incipiatur. Missae quoque
 ordinatè ac debitè fiant, & congrua
 caeremonia obseruentur, atq; ad glo-
 ria patri &c. & ad reuerentiā trinariā
 supergloriosissimæ. Trinitatis nota-
 biliter inclinetur: imò etiā ad pronū-
 ciationem horum nominum I E-
 S V S & M A R I A, fiat deuota capi-
 tis inclinatio aliquanta, cū & quidā
 laici legantur post mortem suam in
 purgatorio dire puniti, cō quòd au-
 diendo hæc nomina, nō inclinauerūt
 capita

H. DE VITA CHRISTIAN. 179
capita sua. Postemò in capitulo, in tra-
ctando consilio, in cõuiuijs, & cunctis
operibus atque colloquijs exhibeat se
Decanus in verbis ædificatiuum, cõ-
tentionesque reprimentem, & verba
illicita compescentem, & præceptum
fraternæ correctionis strenuè adim-
plentem. In diuino item officio, quan-
tum sibi extat possibile, sit primus ac
vltimus: nec impertinentia sibi sæcu-
laria negotia assumat expedienda: sic-
que commune bonum sui collegij in
spiritualibus ac temporalibus procu-
ret & seruet fideliter & feruenter, nec
propria cõmoda quarēs, nec de suo in
se gaudens honore: sitq; indefinenter
formidolosus, sollicitus, custoditus &
imprimis suæ domui bene præpositus,
tanquam pro omnibus commissis
rationem altissimo redditurus.

*De ijs, quæ statum, vocationē, & pro-
fessionem religiosorum concer-
nunt. Articuli. VI.*

Religio munda & immacula-
ta apud Deum & patrē hæc
est, immaculatum se custo-
dise *Jacob. 1.*

dire ab hoc seculo. Quàm mirabiliter sancta, feruida & sincera fuerit conuersatio primitiuæ Ecclesiæ sub Apostolorum regimine, confestim misso de super spiritu sancto, quando creditibus omnia erant communia, multitudinisque credentium fuit cor vnum & anima vna, erant quoque perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione atque assidua oratione, in Actibus recitatur Apostolorum. Porro dum fidelibus vndique multiplicatis vita illa communis ab vniuersitate credentium non posset seruari, coeperunt nonnulli viuentibus adhuc gloriosis & sanctis Apostolis vitam illam communem inter se seorsum resumere, renouare, & cum multis additionibus iuxta Euangelica Christi consilia continuare, viuentes in omnimoda castitate, paupertate, obedientia, cum dira ac ardua corporis afflictione, in multis & magnis vigilijs, ieiunijs, abstinentijs, & disciplinis. Orationibus quoque, psalmodijs, meditationibus, lectionibus, contemplationib' die ac nocte ultra vires vacabant humanas: quemadmodum etiam Philo disertissimus Iudæorum,

Actu. 4.

*Monastice
vite origo.*

&

DE VITA CHRISTIAN. 121

& beatus Hieronymus in libro de viris refert illustribus. Porro taliter conuersantes, ab ipsis Apostolis & Apostolicis viris nominati sunt monachi, quasi custodes vnus, & vni summo bono iugiter intenti. Ab alijs verò dicti sunt famuli Dei, propter assiduum & eminenter deuotū purumq; famulatum, quem die ac nocte Deo alacriter exhibuerūt, prout in libro de ecclesiastica hierarchia diuinus Dionysius protestatur. Vbi & de institutione, ritu, & consecratione monachorum, atq; de rationibus eorundem deuotissime tractat. Demū, vt refert ibidem, monachorum non est alios purgare, illuminare, perficere, sed inter eos, quorum est purgari, illuminari ac perfici, sunt supremi. Ex monachis illis prodijt omne genus monachorum & religiosorum. de quorum conuersatione postmodum aliqui sancti patres varias regulas conscripserunt, diuersasq; religiones ac ordines instituisse nescuntur: vt beatissimus pater Antoni⁹: sanctus quoque Pachomius qui prouilegio singulari regulam de caelo allatam, ac caelitus scriptam, & diuinitus datam, de manu recepit angeli sancti.

f

San-

*Religiosis
omnibus cō-
mune quid.*

Sanctus item Basilius: sed & sacratissimi viri Hieronymus, Augustinus, Benedictus, ac alij quidam. Præterea instituti sunt ordines quatuor sancti, quibus concessum est privilegio speciali, prædicare & pastoribus cooperari, confessiones audire, alios purgare, illuminare, perficere. Fuerunt etiam sacratissimi eremitæ, & præclarissimi anachoritæ, vitam prorsus angelis proximam, segregatam, solitariamque ducentes. Denique omnibus religiosis & monachis in cœnobijs vitam ducentibus commune est, tria substantialia vota emittere, per quæ ad tres virtutes præcipuè se adstringunt professio, ne seu promissioe solenni: puta ad obedientiam, castitatem, & paupertatem: inter quæ vota, obedientiæ votum est principale, deinde votum castimonie, & tertio votum paupertatis. Itaque ad hæc tria omnes principaliter obligantur, in quantum religiosi seu monachi. Deinde in quântum religiosi & monachi tenentur ad observantias, alias regulares, secundum quod illæ magis aut minùs districtè præcipiuntur in regulis aut statutis: in quibus etiam aliqua continentur non pro modum præ-

præcepti, sed documenti siue consilij. Præterò in quantum sunt sacerdotes aut diaconi: obligantur iure diuino ad præfatas virtutes, quæ iuxta præallegata ex verbis Apostoli, ad sacerdotes atq; diaconos specialiter spectant. At verò solennis illa professio vehementissimè obligat, & multò plus, quàm simplex præceptum, aut ecclesiæ mādātū.

Professio solennis quantum obliget.

Hinc innotescit, quòd sicut vita religiosorum verè regulariter conuersantium, est optima & maximè meritoria: sic vita vel potius mors religiosorum & monachorum, ita vocari indignissimorum, sua vota non obseruantium, nec regulariter conuersantium, pessima est, & extremè damnabilis. Tales quippe quotidie incidunt enormissimè scelere sua solennia vota violando asiduè. Nèpe, vt ait Philosophus, vnitas

Philosophus.

motus seu actionis, attēditur ex vnitate tēporis, vnitate mobilis, & vnitate termini ad quē. Ideo quotiescūq; aliqua re vtūtur, vt propria, votū violāt

paupertatis: & quotiescunq; agunt aut concupiscunt contra castitatē, in opus aut in delectationem consentientes, si enorme

Votorū trāsgressio quādo fiat. & quoties si enorme peccatum.

Similiter quoties mente, verbo aut opere

opere contra veram obedientiam veniunt, contra obedientiae votum agunt. Ecce qui semel in mundo periurant, aut promissionem quamvis terrore seu violentia extortam, non implent, infames & sine honore redduntur: quales ergo sunt coram Deo infelicissimi atque vilissimi isti, qui solennia sua vota omnipotenti Deo sponte oblata, toties prauaricantur. Postremo in his specialissimè, imò enormissimè rei sunt religiosi ordinum mendicantium, regulariter non viuentes, proprietarij, lubrici, inobedientes: qui eo ipso quo alijs prædicare præsumunt, & ea quæ docent, non implent, valde peccant mortaliter: & maximè illi qui publicè irregulariter conuersantur & malæ sunt vitæ: qui eo ipso quo tam indigni sunt publicè Euangelizare & hierarchizare, & ea quæ verbis docent & afferunt, operibus negant ac destruunt, prorsus mortaliter valdeque damnabiliter peccant: imò & intentionem ac veritatem sacrae scripturae, quantum in ipsis est, cassant, euacuant & conculcant, cum plus sit opere affirmare, quàm verbo tantum, sicut sanctus Thomas super quartum Sententiarum
 decla-

Thomas.

declarat atque fatetur. Quæ autem
 hic dicta sunt de religiosis & mona-
 chis, de monialibus quoque propor-
 tionabiliter sunt sumenda. De præla-
 tis etiam religiosorum est manife-
 stum, quòd in omni virtute, perfectione
 & obseruantia regulari tenentur
 eminenter fulgere & sibi commissis
 exemplares consistere. Quales sunt er-
 go illi prælati, imò Pilati, & ipso Pila-
 to inexcusabiliores, qui reformationi
 suæ ac suorum conuentuum renitun-
 tur: in quos certum est vniuersa subdi-
 torum facinora redundare? Hinc in-
 notescit, quàm verè disseruit Augu-
 stinus: Sicut non vidi meliores his, qui
 in cœnobijs profecerunt: ita non vidi
 peiores his, qui in ibi defecerunt. Imò
 quo aliqui altioris sunt ordinis, eo in
 grauiora, iusto Dei iudicio permitten-
 te, crimina dilabuntur, dum ea quæ
 ordinis sui sunt, adimplere non eni-
 tuntur. Hæc de concernentibus spe-
 cialiter clerum ecclesiasticasque per-
 sonas tetigisse hoc loco sufficiat: con-
 sequenter de pertinentibus spe-
 cialiter ad seculares ac
 laicos differe-
 tur.

*Præfati re-
ligiosorum.*

Augustin.

De concernentibus coniugatos, et qualiter vir se habere debet erga suam uxorem.

Artic. VII.

Heb. 13.

Tab. 8.

*Sacramenta
vra legis.*

Onorable connubium & torus immaculatus. Coniugium contracturi, in primis tenentur ipsum matrimonij sacramentum cum reuerentia & deuotione suscipere ac subire, exemplo iunioris Tobiaë, qui dixit coniugij sua Filij sanctorum sumus: ita coniugij non debemus, sicut gentes quæ Deum ignorant. Sacramenta nanque Euangelicæ legis sunt gratiæ contentiua, & collatiua, ac contra morbum peccati sunt instituta.

Cumq; matrimonium sit legis Euangelicæ sacramentum, cõtinet gratiam, per quam coniugati, actus ad copulam coniugalem & ad suum statum spectantes, exequi valent decenter & sine peccato: quæ etiam gratia est fõmitis & carnalis concupiscentiæ debilitatiua ac repressiua, atque à fornicationis & adulterij crimine præseruatiua. Hinc noui testamenti sacramenta, rectè vocantur medicinalia *vasa.*

R E

REGVLA I.

NE itaque connubium initari, obicem ponant infusioni susceptioni. *Vi matrimo-* que gratiæ huius, debent ante matri- *nium con-* monij contractionem, & antequam *tracturi con-* consecrentur ac benedicantur, consci *scientiam* entias suas discutere ac purgare. & *suam discu-* fiteri, sicque cum Dei timore contra- *tere & in-* here, non desiderio voluptatis, sed po- *tionem* tius amore prolis procreandæ, atque *rectificare* ad Dei obsequium educandæ, in qua *debeant.*

Christiana fides ac religio augeantur: & item, ne in illicitas ruant carnales commixtiones: quoniam matrimonium non solum est institutum in officium naturæ, ad quod etiam ante primorum parentum transgressionem extitit institutum, sed item in remedium culpæ, post illius peccati commissionem & naturæ infectionem. Hinc bonus & obediens iunior ille dixit Tobias: Domine DEVS pater *Tob. 8.* nostrorum, tu scis quoniam non luxuriæ causa suscipio sororem, id est, coniugem meam, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicarur nomen tuum in sæcula sæculorum. Unde & Raphael angelus loquens Tobia: *Tob. 6.* Audi, inquit, me, & ostendam tibi

Psal. 31. quibus præualere potest dæmonium. In eos quidem, qui coniugium ita suscipiunt, ut suæ libidini vacent sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, habet super eos Dæmonium potestatem. Tu autem accipies coniugem cum timore Dei, amore filiorum magis, quàm libidinis, ut benedictionem in filiis consequaris. Itaque coniugati conscientias suas examinent, & si fuerint recordati, se absque confessione præuā contraxisse, nec tam synœra conuenisse intentione, de suis peccateant culpis, omnia recuperent, ac recta deinceps intentione in suo perueniant coniugio.

f REGVLA II.

*Octo tenetur
uxori im-
pendere ma-
ritum.*

Maritus suæ uxori secundum scripturas tenetur octo impendere. Primò quippe tenetur eam magno & speciali amore diligere, & tanto plus, quanto est magis vnum cū ea. Et rursus, quo inter ipsos est maior communio, maior associatio, & quo magis sibi inuicem cooperantur, ac magis in vno affectu conueniunt. Porro inter maritum & coniugem suam est vnitas atque idenditas tanta, ut dicat

DE VITA CHRISTIAN. 125

dicat scriptura: Erunt duo in carne vna, de quibus Christus testatur: Itaque *Matth. 19.* iam non sunt duo, sed vna caro. Maxima quoque est inter ipsos communicatio, cum corpus vnus sit in potestate alteri, & e contra. Estque eis vnadomus, vna mensa. vnus lectus, vna possessio eadem proles & cooperatio atque subuentio mutua in labore, prouisione ac necessariorum procuratione. Hinc dixit Apostolus: Viri, diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam. Secundo vir tenetur coniugi suae informationem in moribus ac dubijs cognoscendis, directionemque in agendis. Vir enim, secundum Apostolum, caput est *Ephes. 5.* mulieris, quemadmodum Christus Ecclesiae. Propter quod denudò loquitur: *I. Cor. 14.* Si mulieres aliquid discere volunt, domi viros suos interrogent. Viri namque mulieribus communiter prudentiores consistunt: & si nescierint quae interrogantur ab eis, honestius possunt ea inquirere a praelatis & viris doctis, quam foeminae, quarum sermo instar ignis exardescit. Tertio maritus suae tenetur vxori increpationem modestam, charitatiuam & piam dum peccat: exemplo sancti Iob, qui erranti

Ephes. 5.
II

Ephes. 5.

I. Cor. 14.

III

f 5 & in-

& insipienter loquēti suæ dixit vxori:
Iob 2. Quasi vna de stultis mulieribus locuta
 es. Si enim bona suscepimus de manu
 Domini, mala quare nō sustineamus?

Gen. 3. Quo contra peccauit Adam, qui coniu-
 gem suam Dei mandatum transgres-
 sam non solū non increpauit, verū
 etiam consensit ei in malo. Quartò,

IIII

1. Pet. 3.

exemplarem, pacificam, & reueren-
 tialē coexistentiam. Vnde sacratis-
 simus princeps Apostolorum: Viri,
 inquit, estote cohabitantes vxoribus
 secundum scientiam, id est, discretio-
 nem, quasi infirmiori vasculo mulie-
 bri impartientes honorem tanquam
 cohære deibus gratiæ. Vitare ergo de-
 bet maritus, ne vxorem scandalizet,
 aut iniustè contristet, ne & ipsa ex ten-
 tatione ad peiora labatur, & alteri ma-
 gis afficiatur. Idcirco & Paulus ait A-
 postolus. Viri, diligite vxores vestras,
 & nolite amari esse ad eas, Quintò,
 gubernationem. Vnde legitur Hester
 primo, viros esse maiores ac principes
 in domibus suis. Hieronymus quoque
 in Regula sua fatetur, quòd nec ciui-
 tas, nec congregatio, nec domus diu-
 queat subsistere, nisi sit vnus, qui re-
 gat.

Coloss 3.

V

Hieron.

H. DE VITA CHRISTIAN. 135

gat. Sextò, cohabitationem, nisi ratio-
nabilis impediatur causa. Ideo in exor-
dio generis humani protulit Adam:
Relinquet homo patrem suum & ma-
trem suam, & adhærebit uxori suæ.
Septimò, sustentationem: quoniam in
necessarijs vitæ obligatur maritus pro
viribus providere uxori. Octauò, fi-
dem conjugalem, carnalisque debiti
redditionem, ne ad aliam accedat, sed
duntaxat ad suam, præsertim illa pe-
tente.

VI

Gen. 2.

VII

VIII

REGVLA III.

VIR conjugem suam diligere de-
bet dilectione multiplici, & e-
contra. Primò enim & princi-
paliter ex diuino præcepto tenentur
mutuo se amare spiritali dilectione.
ita quòd vnus alteri optet dona gra-
tiæ in præsentem, donaque gloriæ in fu-
turo: sicque orent pro inuicem, & ver-
bis atque exemplis ædificent se, & co-
operentur sibi ad beatitudinem obti-
nendam, dicendo: Quid proderit no-
bis in huius breuissimæ vitæ curri-
culo pariter delectari, si paulo post
æternaliter damnaremur, & simul
in infernali incendio iaceremus?

I

f 6

Nunc

Nunc ergo taliter conuiuamus, vt tandem in aeterna consociemur felicitate.

II

Secundo debent se inuicem diligere naturali amore: cum sint eiusdem naturæ & identitatis præcipuæ: naturale quoque sit viro & foeminae ad inuicem affici, ad spectuque mutuo amore accedi. Propter quod ait Philosophus,

Philosop.

III

quod materia appetit formam, sicut mulier virum. Quanquam hoc & aliter queat exponi. Tertio debet se amare sociali & familiari dilectione, cum maximam communicationem in conuiuiu & cæteris habeant ad inuicem. Attamen non est cautum, vt maritus sua secreta reuelet vxori: quia communiter foeminae male queunt celare. At vero amor carnalis, vt communiter fertur, foedus ac turpis illicitusque consistit. Veruntamen coniugati dicuntur se posse aliquo modo ad inuicem carnali amore diligere, in quantum voluptas actui coniugali admixta, aliquo modo eis est licita, & ex ea magis ad inuicem afficiuntur. Idem namque iudicium est de operatione, & de delectatione ei annexa. Ideo sicut copula illa carnalis potest licita esse, &

ex

H. DE VITA CHRISTIAN. 133

ex virtute procedere, ita & delectatio ei coniuncta : & ita consistere potest maioris amicitiae quoddam fomentum, sicque amicitia illa quodammodo est carnalis.

De ijs, ad qua vxor specialiter obligatur erga maritum, etiam coram Deo secundum scripturas.

Articul. VIII.

Confidit in ea cor viri sui.

Prover. 31.

REGVLA I.

Vxor in primis tenetur suo marito ex diuino præcepto veram perpetuamque fidelitatem, non solum quantum ad corporis sui custodiam, ita vt nullatenus alteri miscatur: sed in omni quoque necessitate & casu, infirmitate, verbo & opere, vt nec noceat viro, nec dolum inferat ei, nec permittat ei, si quiuerit impedire, nocumeta inferri. Sic Michol fidelis extitit sancto Dauid, dimittendo eum per fenestram, ne a Saule occideretur. Quæ etiam a patre suo Saule ablata Dauid, & alteri tradita, mansit

1 Reg 19.

f 7 ab

ab illo incognita infirmam se simulans, prout primo Regum partim describitur, & Iosephus addit ibidem,

REGVLA II.

VXor suum maritum debet specialiter diligere dilectione multiplici, potissimè spiritali, vt articulo dictum est præcedenti.

Tob. 10.

Hieron.

Hinc in libro fertur Tobiaë, quòd parentes Saraë hortabantur eam diligere maritum. Vnde de sancta Paula beatus scribit Hieronymus, quòd maritum suum tam syncerè ac præcordialissimè diligebat, quòd illo defuncto quasi tota defluxit in lachrymis. Veruntamen valde cauendum est cõiugatis, ne mutuus amor eorum sit nimis carnalis: quia ex hoc multa inciderent vitia, nec solùm impedirentur à charitate spiritali adinuicem, imò etiam à spiritali dilectione proximorum: nec vllum spiritalem saporem haberent in Deo, aut in rebus seruitijsque diuinis.

REGVLA III.

Vxor

VXor suum maritum debet timere, non solum seruili, sed & casto ac amicitiali timore, qui oritur ex amore.

Vxor nanque ex charitate debet esse sollicita, ne virum suum scandalizet, turbet, offendat, nec ei displiceat, ne fiat ei adulterinæ cōmixtionis, aut vitiosæ appetitionis occasio, salua semper iustitia, ne amore aut timore mariti peccet in Deum. Hinc ait Apostolus: Vxor timeat virum. Hinc de sancta recitatur Elizabeth Lantgrauia *Ephe. 5.* Thuringiæ, quod honestissimo ac illustrissimo viro suo absente, in veste humili & abiecta vacuit Deo: redeunteque viro moderanter & condecen-ter ornauit se ad complacendum marito in Domino. Mulier igitur timeat virum suum non solum seruili timore: sic quippe & adultera maritum suum veretur, ne ab ipso in scelere deprehendatur & verberibus afficiatur: absente quoque marito, timet quod citò redibit. Casta verò bona-que coniunx formidat ne contoralem suum offendat, & ne reliquatur ab illo: dumque absens extiterit vir, timet quod diu tardabit.

RE-

VXOR suo marito tenetur subiectionem in obsequijs, obedientiam in præceptis, reuerentiamque in verbis.

1. Cor. 11.

Gen. 3.

Hest. 1.

1. Pet. 3.

Eccles. 24.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Nempe, vt dictum est: Vir caput est mulieris, & principalior ea in regimine domus Idcirco in ijs, ad quæ se extendit autoritas viri in eam, debet sic subijci viro. Vnde in exordio mundi Dominus dixit ad Euam: Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Et in libro Hester habetur: Cunctæ vxores tam maiorum, quàm minorum, deferant maritis suis honorẽ. Beatissimus etiam princeps Apostolici ordinis in prima sua canonica allegat ex Genesi, quòd Sara obediebat Abrahæ, Dominũ cum vocans. Hinc in Ecclesiastico dicitur: Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo. Ideo ait Paulus: Mulierem non permitto dominari in virum sed subiectã esse. Et princeps Apostolorum: Mulieres, inquit, subditæ sint viris suis. Veruntamen dominium viri super vxorem non est purum, sed mixtum, vt etiam fatetur Philosophus: quoniã in multis maritus & vxor iudicantur
ad

ad paria, & vxor mariti est socia potius, quàm ancilla. Propter quod prima foemina illa non de pede, sed costa viri est facta. Idcirco maritus ad coniugem suam habere se debet in verbis & factis humiliter & benignè, non aspernanter ac durè. *Gen. 2.*

REGVLA V.

VXor suo marito tenetur cohabitacionis consortium. *Gen. 1.*

Ait nanque Apostolus: Præcipio vxorem à viro non discedere. Sic & bona acerudita illa vxor sancti Boëtij virum suum doctissimum in exilium sequebatur, nec voluit eum in aduersis relinquere. *1. Cor. 7.*

REGVLA VI.

VXor viro suo tenetur operationis auxilium.

Etenim maritus & vxor in multis mutuo egent auxilio, & aliqua conuenientiùs fiunt per virum, quædam per coniugem: propter quod homo vocatur animal sociale, politicum ac domesticale, atque vt legitur in Genesi, Dominus in mundi exordio est locutus: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile illi. *Gen. 2.*

RE-

VXOR viro suo tenetur carnalis
debiti solutionem.

1. Cor. 7.

Ait enim Apostolus: Mulier pote-
statem corporis sui non habet, sed vir.
Veruntamen certis temporibus, vt-
pote temporibus pœnitentiæ deputa-
tis, & infirmitatis, ac menstrui fluxus,
diebus quoque præcipuæ deuotionis
& multum solennibus ac sacrae com-
munionis, debet se, quantum conue-
nienter decenterque potest, ad hoc
difficilem reddere, & quâdo vicina est
partui: imò ex tempore, quo impræg-
nata est vxor, deceret ambos à copula
abstinere, si fragilitas ipsorū permit-
teret, vt sanctus ait Ambrosius: quod
etiam ad prolis decorem non parum
conferret.

REGVLA VIII.

Quemadmodum vxor virū su-
um tenetur spiritaliter quoq;
diligere: ita tenetur eidē spiri-
tales actus charitatis impendere.

Ideo quamuis de iure & cursu com-
muni maritus principalior sit vxore,
& rationabilior atq; prudentior ea,
frequenter tamē cōtingit, quod vxor
partim ex naturalib⁹ donis partim ex
donis

H. DE VITA CHRISTIAN. 139

donis gratuitis deuotior sit prudētior
que marito. Tali ergo matronæ con-
gruit virum suū tempore apto ad me-
liora hortari, & pro culpis corripere,
præsertim cū ad charitatiuam cor-
reptionem oēs teneantur Christi fide-
les: & orare pro ipso, ipsum quoq; pa-
tienter sufferre, vt valeat eum lucrari.
Propter quod summus ait Apostolus:
Si qui viri non credunt verbo, per mu-
lierum bonā conuersationem salui fi-
ant. Vas quoq; electionis: Vnde, in-
quit, scis mulier, si virum saluū facies? *1. Pet. 3.*
Sic deuotissima illa sancta Cæcilia spō-
sum suum, adhuc ferocem, amoroſe ac
dulciter alloquens, eundē ex leone cō-
uertit in agnum. Hinc etiam, vt primo
regum describitur, Abigail mulier *1. Reg. 25.*
valde prudens, virum suum adhuc e-
brium vesperi non increpauit, sed ma-
ne vino iam digesto.

*De ijs, quæ parentes tenentur filijs suis
ac filiabus. Articulus IX.*

QVI diligit filiū suū, instanter *Prover. 13.*
erudit illum in libro Prouerb.

REGVLA I.

PArētes soboli suæ primo tenētur cor-
poralē educatiōē, donec psonaliter
valeat necessaria sibi lucrari, si paup sit

Hoc enim & natura, inò Deus autor naturæ ei impressit, & ex naturali procedit amore: quemadmodum proles à parentibus habet esse: ita & conuersationem ac complementum ipsius esse recipit ab eisdem.

REGVLA II.

Parentes soboli suæ tenentur præseruationem atque custodiam ab exteriori læsione ac nocumento pro viribus, ne in ignem, aquam, foueam, uel labatur, aut à feris lædatur.

Et hoc de iure est naturali, ex inge-nita affectione & cura ad propriam prolem. Quod & in brutis multis uidemus, qualiter pro suorum defensione pullosum uique ad mortem pugnant. Idcirco in hominibus hoc negligere, legibus punitur ciuilibus.

REGVLA III.

Parentes soboli suæ tenentur temporalem prouisionem competentem, secundum suæ facultatis & status possibilitatem.

2. Cor. 12.

Ait nanque Apost. Non filij patribus debent thesaurizare, sed parentes filijs. Hinc peccant enormiter, qui hæreditatem patrum suorum aut cæ-

DE VITA CHRISTIAN. 141

tera bona sua iniuste consumunt, vendunt, dispergunt, quam filijs suis ac filiabus relinquere, & in alios pios vsus expedere obligantur, nec gule, & carnalitati, ac vanitati inde seruire.

REGVLA IIII.

Parentes sobolem suam tenentur à peccatis pro posse reprimere, in moribus bonis instruere, pro excessu corripere ac debite castigare.

Nempe dum minores sunt, coercendi sunt virgis & ictibus, quod postmodum, dum in maiori ætate sunt, fieri conuenienter non valet, corripiendi & castigandi sunt durioribus verbis, aut grauioribus pœnis, veruntamen cum discretionem, ne nimis exasperentur, cum dicat Apostol. *Col. 3.* Patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Hinc in Prouerbijs Salomon loquitur: *Pro. 22.* Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam. Idcirco vt denuò Salomon *Pro. 13.* fassus est Qui parcit virgæ, odit filium suum. Deinde quam salubris & fructuosa sit soboli ista correctio, Salomon

MON

*Prover. 23.**Parentes sæpe damnari propter filios.**1. Reg. 4.*

mon pandit, dicendo: Noli subtrahere à puero disciplinam. Tu virga percussis eum, & animam eius de inferno liberabis. Vnde cōstat insipiētia carnalitasque parentum qui filios suos nolunt in scholis à magistris debitè castigari. Præterea sicut nonnulli prælati in se cōpetenter boni & pij, multisque actibus cōmendabilibus decorati, percūt in eternū, eò quòd plebem sibi commissam non satis idoneè instruunt & castigant: sic multi parentes æternam damnationem merentur ac incidunt, eò quod circa sobolis suæ informationem, refrænationem, correctionem & correctionē sunt molles ac negligentes, cuius euidēs exemplū legitur primo Regum de Heli, qui reprobatus fuit à Domino, grauiterque punitus, non solū in se, sed itē in sua posteritate, quoniam filios suos non tam acriter increpauit & castigauit, sicut ipsorum merebantur facinorosa. Hinc demum damnabiliter peccant parentes, qui filios suos iā nubiles, norunt lubricè viuere: dissimulant tamen. Et quamuis proponant eos matrimonio dare, differūt tamē diu propter temporalia cōmoda, quæ magis

quæ.

DE VITA CHRISTIAN. 143

quarunt, quàm Dei honorē & animarum salutē. Quod veræ charitati atq; iustitiæ extat contrariū. Sūt etiā quædā matres nimis molles & cōpassiua, quæ ferre non valeant, quòd à patribus pueri debitè castigentur. Aduertant ergo parentes, quod diuina ait scriptura: Qui diligit filium suum, affiduat illi flagella, vt letetur in nouissimo suo. Nō des filio potestati in iuuetute sua, sed curua ceruicē eius, & tunde latera eius dum iuuenis est. Melius est enim mori sine filijs, quam relinquere filios impios. Heu quàm stulti sunt multi parentes, sobolem suam carnaliter, non spiritaliter diligentes, qui eā à vanitatibus, scurrilitatib⁹, iocis & ludis superfluis non compescūt: in quos certum est omnia sobolis vitia redundare.

Eccle. 30.

Eccle. 16.

REGVLA V.

Parentes obligantur filios suos ac filias informare per se aut per alios in ijs, ad quæ scienda oēs Christiani tenētur. Idcirco si eis adsit facultas, faciant illos frequētare scholas, ad minus, quousque discant orationem dominicam, salutationē angelicam, & symbolum fidei, maternum quoque

quoque idioma legere & scribere, ac tantum de sermone latino, ut ad Misfam valeant ministrare. Melius verò esset quod frequentarent scholas, quousque in sermone latino congrui fierent, religionique apti. Verùm in isto multi parentes, præsertim in vilis, sunt penitus negligentes: qui quavis competenter sint diuites, filios tamen suos ac filias modo præfato non instruunt, nec faciunt frequentare scholas, nec moribus informari, neque compesci: imò in ætate, qua apti sunt ad talia, faciunt eos oues & pecora custodire, arare, & consimilia ruralia agere. Aduertant ergo quod Ecclesiasticus protestatur. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in obitu suo non contristabitur de illo. Et illud Salomonis Filius sapiens lætificat patrem suum, filius stultus mœstitia est matris suæ. Itemque illud Ecclesiasticus: Ne iucunderis in filiis malis, si multiplicentur. Melior est vnus timens Deum, quam mille filij impij. Postremò caueant parentes, ne filios suos ac filias curiose, superflue, pompaticè vestiant. Specialiter quoque informandæ & coercendæ sunt filia ac puella,

ne

Eccle. 30.

Prov. 10.

Eccle. 16.

H. DE VITA CHRISTIAN. 145

ne fiant aut sint inuerecundæ, aut dis-
solutæ, vel garrulæ, nec saltatrices aut
procatrices: nec permittantur otiosæ
consistere, sed semper aliquid utile o-
perentur. Insuper vbique, præsertim
in Ecclesia, custoditæ sint visu, nec o-
culos suos in facies iuuenû defigant.
In plateis etiam: imò vbique sint mo-
rigeratæ, taciturnæ, deuotæ, exempla-
res & custoditæ. Hinc hortatur Am-
brosius: Discite o virgines non cir-
cumcursitare alienas ædes, non mo-
ram facere in plateis, nec aliquos in
publico miscere sermones. Verecun-
dari virginum, & ad omnem viro-
rum occursum alloquiumq; vereri.
In Ecclesiastico quoque docetur: Filia
tibi sunt? serua corpus illarum, & non
ostendas hilarem faciem tuam ad il-
las. In filia non auertente se à vanis,
firma custodiam, ne occasione in-
uenta abutatur se. Itaque quanto ani-
ma corpore præstantior est, tanto pa-
rentes diligentiores sint circa filios
suos & filias, vt ab infantia informen-
tur potiùs bonis moribus, scientia
atque virtutibus, quàm vt
opibus ditentur ter-
renis,

Ambrosius.

Eccles. 7.

Eccles. 26.

g

Quo-

Quomodo Christifideles habere se debeant circa seruos & ancillas, et circa operarios ac mercenarios suos.

Artic. X.

Eccles. 4.

Noli esse sicut Leo in domo tua, euertens domesticos tuos, & opprimens tibi subiectos. Lex CHRISTI, lex est totius charitatis, pietatis ac humilitatis. Ideo Christiani circa suos ministros & ancillas, circa operarios & mercenarios suos habere se debent charitatiuè piè, humiliter, non proteruè, aspernanter, elatè. Imò debent illos sibiipsis in corde suo præferre, tanquam beatiores & magis electos a Deo: utpote qui in sudore vultus suu vescantur pane suo, & de suis sustentantur laboribus, quos beatificat & colaudat scriptura dicendo: Labores manus tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Porrò de diuitiis, otio, iocis, ludis, loquacitati uacantibus, scriptum est: In labore hominum non sunt, & cū hominibus non flagellabuntur: Ideo tenuit eos superbi operari

Psal. 127.

Psal. 72.

operti sunt iniquitate & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Ecce quàm periculosum est, diuitem otiosumque esse.

REGVLA I.

Serui & ancillæ, operarij ac mercenarij non sunt à Dominis suis grauandi immoderatis laboribus.

Per hoc quippe Aegyptij Deum Israel grauissimè offenderunt, quòd filios Israel immoderatis oneribus inhumaniter affligerunt, vt patet in exodo. Vnde & filijs Israel Deus præcepit p Moysen, ne & ipsi taliter facerent ministrantibus ac laborantibus sibi. Hinc scripsit Apostolus: Et vos Domine eadem facite illis: id est. seruientibus vobis agatis, quemadmodum vobis ipsis rationabiliter fieri optaretis, si serui essetis ac pauperes: scientes quia & vester & illorum Dominus est in caelis. Quasi dicat: Reputate vos esse illorum conseruos, quia communem Dominum in caelo habetis, & formidate diuini rigorem iudicij, quoniam & illorū & vester iudex in caelo est, qui sic vobis restituet, sicut circa alios meruistis, prout in Euangelio contestatur: *Matth. 7.*

§ 2

Qua

1. Reg. 5

Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Hoc totum eminenter consideravit & implevit sanctus Martinus, qui seruo suo ministrauit frequenter. Hoc quoque sapientissimus Salomon bene attendit: qui vt 3. Regum narratur, mittebat operarios suos in Libanum per singulos menses, ita vt duobus mensibus vicissim essent in domibus suis.

REGVLA II.

Prou. 29.

Eccl. 33.

Prou. 27.

Seruis & ancillis ac operarijs exhibenda est moderata & proportionata refectio, hoc est, prout labor requirit: superflua verò & delicata refectio eis non conuenit, cum in Prouerbijs dicat scriptura: Qui delicatè nutrit seruum suum, postea eum lenitiet contumacem. Et in Ecclesiastico legitur: Cibaria & virga, & onus asino, panis & disciplina & opus seruo. In Prouerbiorum quoq; legitur libro Sufficiat tibi lac caprarum, &c.

REGVLA III.

Seruis & ancillis, operarijs ac mercenarijs statim soluenda est mercedi iusta.

Hinc in Leuitico Dominus præcepit Non morabitur opus mercenarij apud te vsque

DE VITA CHRISTIAN. 149

te vsque mane. Hinc Tobias filio suo
iulsit. Quicumque tibi aliquid opera *Tob. 4.*
turus fuerit, statim ei mercedem restitue,
& merces mercenarij apud te omnino
non maneat. Imò huius oppositum
tam graue est facinus, vt in Ecclesiasti-
co asseratur: Qui effundit sanguinem, *Eccl. 34.*
& qui fraudem facit mercenario, fra-
tres sunt. Ideo ministrantibus & labo-
rantibus debitam mercedem non pre-
stare, est vnum de quatuor peccatis cla-
mantibus ante Deum. Propter quod *Iaco. 5.*
dicit Iacobus Apostolus: Ecce merces
operariorum, quæ fraudata est à vo-
bis, clamat: & clamore eorum in aures
Domini Sabaoth introiuit.

REGVLA IIII.

Paterfamilias debet quasi episcopa-
le officium exercere circa suos do-
mesticos ac ministros.

Hoc asserit Augustinus: & ad hoc
inducere debet paterfamilias chari-
tas Dei & proximorum. Vniuersos i-
gitur illos charitatiue informet, hor-
tetur, corripiat, consoletur, & sicut De-
us ab ipso requirit, cunctis se præbeat
exemplarem. Talis fuit Cornelius ille *Act. 10.*
Centurio, de quo recitatur, quòd fuit
vir religiosus, id est, multum deuotus

actimens Deum, cum omni familia sua. Cuius vtique familia tota non fuisset tā virtuosa, nisi ipse præfato modo eam rexisset corripendo, hortādo, ac instruendo. Insuper talis extitit iudex ille, de quo in primo vitæ sanctorum patrū libro sanctus scribit Hieronym. quod cū Abbas Paphnutius vitæ angelicæ Deum rogasset intentē, vt ei dignaretur ostendere, cui similis esset, adstitit ei angelus Domini, dicens: Similis es primario, id est, iudici vici illius. Quo audito, perrexit ad cū Paphnutiust & interrogauit, quæ esset conuersatio eius. Quo de se humilia respondente, institit Paphnutius, quousque secreta sua aperuit: sicque inter cætera fatebatur: Triginta annis cum vxore mea continenter penitus vixi. Peregrinos & pauperes semper suscepi, nec eos sine viatico abire permisi. Famulos meos sic rexi, quod nemo eos reprehendere quiuit. In iudicando nec filij mei personam contra æquitatem suscepi: semper studui in vita mea, vt iniustē neminem contristarem: discordantes semper studui concordare. Paterfamiliās seu Dominus domus non debet se ad suos habere ministros
fami-

Hieron.

H. DE VITA CHRISTIAN. 157

familiariter nimis, nec eis sua manifestare secreta, nisi de illorum fidelitate & sincera ad se dilectione fuerit certus. Christus nanque suis ait discipulis: Seruus nescit, quid faciat Dominus eius: Id est, secreta eius ignorat. *Ioan. 15.* Communiter quoque fertur: Nimia familiaritas parit contemptum. Veruntamen seruus fidelis tanquam filius est amandus, & ei secreta Domini sui possunt à Domino suo insinuari, cum in Ecclesiastico scriptum sit: *Eccles. 7.* Seruus fidelis sit tibi dilectus quasi anima tua.

Qualiter seruientes ac operarij habere se debeant ad Dominos suos,

Articulus. XI.

SERVI, subditi estote in omni timore Dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis, Regulam seruorum & ancillarum compendiosissimè ac prudentissimè descripsit Apostolus ad Ephesios. Quod autem scribit de seruis, de ancillis quoque *1. Pet. 2.*
Ephes. 6.

g 4 pro-

proportionabiliter est sumendum. Ita que ait: Serui, obedite Dominis carnalibus cum timore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placētes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem domini ex animo, cum bona voluntate seruiētes sicut Domino, & nō sicut hominibus: scientes quoniam vnusquisque quod fecerit bonum, hoc percipiet à Domino. siue seruus siue liber. Ex ijs saluberrimis verbis regulæ eliciuntur, quibus ostenditur, quæ ad seruos atque ancillas specialiter spectent. Quarum prima sit ista.

REGVLA I.

Serui & ancillæ seruire debent Dominis suis ac dominabus in timore, non tamen omnino seruili.

Debent etenim ipsis seruire non solum timore, quod expellentur aut mercede priuabuntur, si malè, pigrè, & negligenter seruierint: sed potiùs ex timore, ne superiores suos scādalizēt, & ne illi sic scādalizati, grauitèr peccent, maledicant, aut nomen Christi blasphement, Quod potissimè fuit necessè in exordio ecclesiæ primitiuæ, quando serui & ancillæ fideles passim
coha-

H. DE VITA CHRISTIAN. 153

cohabitabant & ministrabant genti. *Leuit. 19.*
bus perfidisque dominis, Idcirco ad *2. Tim. 6.*
iecit Apostolus : ne nomen Domini
blasphemetur. Improbitas namque ser-
uorum redundat in Dominum. Prop-
ter quod Deus per Ezechielem frequen-
ter improperauit filijs Israel: Cōma-
culastis nomen meum sanctum in gē. *Ezech. 36.*
tibus, & nomen meum per vos pollu-
tum est inter gentes.

REGVLA II.

Serui & ancillæ seruire debent supe-
rioribus suis in columbina simplici-
tate absque simulatione ac duplicita-
te, vtpote in cordis synceritate & recta
intentione. Nam & Iacobus ait Apo-
stolus: Vir duplex animo, inconstans *Iacob. 1.*
est in omnibus vijs suis. In Ecclesiasti-
co quoque asseritur: Væ duplici corde *Ecc. 2.*
& labijs scelestis. Sic Mardocheus ser-
uivit regi Assuero, insinuās ei insidias
eunuchorum, ipsum regem iugulare
optantium, vt in libro scriptum est
Heller. Sic etiam Abisai seruiuit regi *Hest. 28*
Dauid, quem cum vnus fortiorum
Philistinorum, nisus fuisset occidere, *2. Reg. 21.*
ipse Abisai mox præsidium regi Da-
uid impendit, Philistæum illum occi-
dens.

REGVLA III.

SERVI & ancillæ seruire debent superioribus suis sicut Christo, non tamen ex latria, neque ex hyperdulia, sed fidei dulciæ seruitute, vt sit similitudo aliquanta, atque in genere, nõ perfecta, & in specie. Hæc est similitudo proportionis, vt in vtroq; obseruij genere sit sincera intentio & obseruatio æquitatis. Sic Iacob seruiuit perfido Laban, ad quem ipse Iacob bona conscientia dixit: Arietes gregis tui non comedi, nec captum à bestia ostēdi tibi: Ego omne damnū reddebam: Quicquid furto perierat, à me exigebas. Die noctuque àstu vrebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Sic per viginti annos seruiui tibi.

Gen. 31.

REGVLA IIII.

Serui & ancillæ debent maioribus suis seruire fideliter, non tantum in illorum præsentia, sed æquè diligenter in præsentia, atque absentia, eò quòd Deus omnipotēs iudex summus vbique & semper vniuersa intueatur. Sic seruiuit domino suo gētili monachus ille captiuus, de quo sanctus scribit Hieronymus. Qui monachus captus à Saracenis, & domini sui oues diligenter

Hieron.

ligen-

H. DE VITA CHRISTIAN. 159

diligentissimè pascens, multū per hoc placuit domino suo. Tandem tædio captiuitatis & desiderio Christiani cultus accensus, fugam inijt cum foemina quadam sibi ab illo Saraceno tradita, à qua tamen perfectè continuit. Porro post aliquot dies Dominus suus cum famulo vno insecutus est monachum. Qui timore Domini sui intrauit speluncam, in qua læna erat secessit q̄; in aliam partem speluncæ Dominus verò misit seruum suum, vt monachum foeminamq̄; extraheret. Ingredientē igitur seruum erumpens læna apprehendit per collum, & interfecit, Dominus verò de tardatione satellitis sui indignans, & duos vni resistere arbitrās, speluncam ingrediens, protinus à læna est suffocatus. Quibus visis, egressus monachus peruenit cum foemina ad Christianorum confinia.

REGVLA V.

Serui & ancillæ seruire debent non tantū nec principaliter propter lucrum seu commodum temporale, sed charitatiuè, potissimè intuitu & amore salutis æternæ,

g 6

Ser-

Seruientes nanque, obsequium & mercedem terrenam ordinare debent ad Dei honorem, propriamq; salutē, sic vt necessaria vitæ suis laboribus acquirendo, subsistāt obsequi Deo: & ita suam paupertatem ac seruitutem debent equanimiter ferre, imò & Deo inde regratiari, atq; ex prōpto & deuoto animo ministrare. Ita egit abbas Olympius: De quo legitur quanto volumine vitæ sanctorum patrum, qui ex seruis fuit, omniq; anno descendit ab eremo in Alexandria portās pretiū dominis suis, qui occurrebant ei, & salutabant eū. Senex autē fudit aquā in peluim, vt lauaret pedes illorum. Quod dixerunt: Noli pater, ne graues nos. Respondit: Ego sum seruus vester, & gratias ago quòd permisistis me liberè Deo seruire. Et nisi permiseritis me pedes vestros lauare, & pretium allatum sumpseritis à me, manebo hic & seruiam vobis. Illi verò in reuerentiā ipsum habentes, dederunt ei potestatem faciendi quod vellet, ac reuertentem honorificè deducebant.

*Quid filij ac filia specialiter teneantur
suis parentibus, Art. XII.*

Descen

*Olympius
Abbas.*

Descendit Iesus cum Maria & Ioseph, & fuit subditus illis. *Luc. 2.*
 Ecce vnigenitus patris æterni factus filius virginis, obtemperavit suæ dulcissimæ matri, immo & patri putatiuo atque nutritio: quanto magis cæteri filij ac filiæ suis debent parere parentibus, vniuersique subditi superioribus suis?

REGVLA I.

Proles ergo primò tenetur suos parentes diligere speciali, immo precipua dilectione post Deum, vt seipsam, non solum naturali, sed etiam, immo principaliter, spiritali more: Primò, propter Deum & eius bonitatem, hoc ipsum iubentem: *I.*
 Secundo quoniam parentes primo & valde precipuè diligunt sobolem suã, immo communiter plus, quàm proles diligunt parentes. *II.*
 Tertio propter magna illa beneficia, quæ parentes suis exhibuerunt filijs ac filiabus, vt statim dicitur. Sic Ioseph patrem suam sanctum Iacob dilexit intantũ, *Gen. 46.*
 quòd post plurimos annos venienti ad se occurrrens, cecidit super collum eius, & inter amplexus fleuit: immo *Gen. 50.*
 super defunctum corruit flens atque

deosculans ipsum, vt fertur in Genesi.

REGVLA II.

*Coloss. 3.
Filij in qui-
bus parenti-
bus obedire
teneantur.*

Hest. 4.

Ioan. 19.

PRoles tenetur suis obedire paren-
tibus dicente Apostolo: Filij obedi-
te parētib. p̄ omnia. Quod intelligē-
dum est de omnibus ad quæ se exten-
dit authoritas parentum ad sobolē: vt
sunt pertinentia ad regimē dom⁹, di-
sp̄sationēq; rei familiaris, atq; susci-
piendū equanimit̄ exhortationem,
correctionē, & castigationē ab ipsis.
Sic Hester regina, monarchæ sociata
cōiugio, adhuc obediuit patri suo ad-
optātī, & auunculo Mardocheo, quē-
admodū agere cōsueuit, ante suā pro-
motionē. Veruntamē proles iure di-
uino libertatem habet intrādi religio-
nē, etiā inuitis parentibus: nisi forsan
ex paupertate & imbecillitate multū
indigeant prolis auxilio atque prē-
sentia. Nam & Christus in cruce suam
charissimam matrem commendauit
suo dilecto discipulo Ioanni.

REGVLA III.

PRoles tenetur parētibus suis esse
grata pro viribus. Tanta quippe
beneficia proles à suis est sortita
parentibus, q̄ non potest æqualia eis
rependere, iuxta verbū illud cōmune

Deo:

H. DE VITA CHRISTIAN. 159

Deo, parentibus, & magistris non potest reddi æquiualens. Habet equidem proles à parentibus esse, ac informationem & educationē. Ideò verbis & factis tenetur ipsis grata esse pro viribus: & quicquid rependerit illis, recognoscere, quod non rependit nec reddere potest ipsis æquiualens, id est, retributionem condignā. De hoc recitatur exemplum terribile de filio quodā ingrato, cui parentes adhuc viui tradiderunt omnia bona, vt nobiliorem acquireret sponsam, qua sumpta, parentes suos paulatim fame & siti permisit affligi. Cumque vice quadam pater eius iam senex ingrederetur filij domum, in qua auca assabatur ad ignem, filius patris aduentum percipiens, veru cum auca portauit in cameram. Deinde reuersus vt aucā referret, vidit in veru monstrum turpissimum tanquam bufonem, quod protinus faciem eius inuasit, inseparabiliterque inhæsit: sicque per diuersa territoria ductus in exemplum ita agentium: tandem ad orationes deuotorum, Deo miserante est liberatus.

*Exemplum
de filio ingrato.*

REGVLA

Tob. 4.

Eccle. 7.

Proles tenetur suis parentibus
interiorem & exteriorem hono-
rem, in signum ac reuerentiam
maioritatis & authoritatis ipsorum
super se. Hinc Thobias filio suo iussit:
Honori semper habebis matrem tuam.
Memor unum esse debes, quæ & quã-
ta pericula passa sit in utero suo pro-
pter te. Vnde in Ecclesiastico legitur:
Gemitus matris tuæ ne obliuiscare.

REGVLA V.

Eccle. 7.

Eccle. 3.

Proles tenetur suis parentibus tem-
pore indigentiae necessariam su-
stentationem, ac seruitutem pro-
posse, in recompensam educationis &
administrationis sibi ab illis exhibite.
Hinc in Ecclesiastico dicitur: Qui ti-
met Dominum, honorat parentes, &
quasi dominis seruiet his, qui se gene-
rauerunt, in opere & sermone cum
omni patientia. Gloria enim homi-
ni, ex honore patris sui, & dedecus
filiij, pater sine honore. Fili suscipe
senectam patris tui, & ne contristes
eum in vita illius: etsi defecerit
sensu, veniam da, & ne spernas, eum
in tua virtute. Quam malæ famæ
est, qui derelinquit patrem, & est ma-
ledictus

DE VITA CHRISTIAN. 161

ledictus à Deo, qui exasperat matrē.
Hinc ad Ephesios ait Apostolus: Ho-
nora patrem tuum, & matrem tuam,
quod est mandatum primum in pro-
missione, vt sis longæuus super ter-
ram. Nempe cū proles à parentibus
suis habeat esse & vitam, honoran-
do taliter parentes suos, meretur vitæ
suæ conseruationem & prolongatio-
nem: imò & prosperitatem maiorē. Et
hoc, secundū legē cōmunē, quanq̄ in-
terdum aliter accidat, secundum ordi-
nem diuinæ prouidentiaē, ex causis
occultis. Denique tam enorme est,
horum oppositū agere, quod Deus p̄
Moysem iussit filium contumacem
parentibusque rebellem, comessatio-
nibus potationibusque vacantem la-
pidari. Et rursus: Qui maledixerit, ait,
patri aut matri, occidetur. Iuxta hanc
formam ministrauit patri suo S. Hu-
go Lincolnien. episcopus. Cū ete-
nim pater suus venerabilis miles ac
senex, se ipsum cum filio suo Hugone
adhuc puerulo tradidisset canonico-
rū collegio, post aliquot annos pater
collegij cōmisit Hugoni patris pro-
prij curam. Quod Hugo libentissimè
ac diligentissimè adimpleuit, ac inter
ipsa

Ephes. 6.

Deut. 21.

Exod. 21.

Leuit. 20.

Exemplum

S Hugone

Lincolnien.

Augustinus ipsa obsequia pater ille filio suo multo-
 ties benedixit: quæ seruitutes patri
 exhibitæ & benedictiones à patre re-
 ceptæ, super mel & sauum suaves e-
 rant Hugoni, & sanctificauerunt e-
 um copiosè. Refert quoque Augustin'
 exemplum terribile, quòd in Cappa-
 docia fuit vidua, filios habens
 septem, à quibus mater dirè offen-
 sa, maledixit eisdem, qui protinus
 metuendo, corporis capitique tre-
 more percussi sunt, & tantam suam
 confusionem in suo oppido non fe-
 rentes, hinc inde dispersi sunt. Tandè
 vnus illorum in ecclesiam S. Augu-
 stini deuenit, & ibi curatus est.

REGVLA VI.

PRoles debent clandestina ma-
 trimonia atque incauta vitare,
 & seniorum ac parentum seu a-
 liorum prudentium vti consilio. Ma-
 trimonium nanque est insolubile vin-
 culum, circa quod inexperti & iuue-
 nes cito ac sæpè falluntur. Et quam
 magnum Dei donum est, habere con-
 iugem bonam, seu maritum laudabi-
 lem, tam miserrimum est, peruersum,
 discordem, inconuenientē habere con-
 toralem. Vnde in Ecclesiastico fertur.

Mulieris

DE VITA CHRISTIAN. 163

Mulieris bonæ, beatus vir. Numerus *Eccle. 26.*
enim annorum vitæ illi⁹ duplex. Gra-
tia super gratiam mulier sancta pu-
dorata & tacita. Postremò matrimo-
nia clādestina sunt ab ecclesia sub ex-
communicationis pæna prohibita.

*Matrimonia
clandestina
prohibita.*

*De ijs, quæ Parochiani specialiter de-
bent suis pastoribus. Artic. XIII.*

Qui benè præsumt presbyteri, *i. Timo. 5.*
duplici honore digni habeā-
tur, maximè qui laborant in
verbo. Ad Timotheum. Nō
est nocua intelligendum, quasi pres-
byteri & prælati vitiosè viuentes, nec
benè regentes, non sint à subditis ho-
norandi, & Ecclesiasticorum redditu-
um persolutione fouendi: sed quòd
hæc virtuosus præfidentib⁹ duplici ra-
tione tenentur, videlicet tam propter
ecclesiasticam authoritatem, quàm
propter idoneam officij sui executio-
nem. Denique cum Parochiani sint
spiritalis filij, sui pastoris, ea quæ ar-
ticulo præcedenti inducta sunt de fi-
lij & filiabus, respectu suorum paren-
tum, applicari hic queunt. De vtrius-
que sexus Parochianis: de quibus est
regula prima.

R. E.

REGVLA I.

Prochiani tenentur suum pastorem & eius vicarium specialiter spiritali amore diligere, tanquam patrem spiritalem eos praediligentem & à quo beneficia multa spiritalia & supernaturalia sunt sortiti charismata, utpote ecclesiastica sacramenta, salubria documenta, increpationes iustas & charitatiuas, correctionesque medicinales paternas: dona quoque gratiae saltem dispositiue: et non omnia ista, tamen aliqua horum.

1. Th. ssal. 5. Hinc ad Thessalonicen. ait Apostolus: Rogamus vos fratres, ut noueritis eos, qui praesunt vobis, in Domino: & monent vos, ut habeatis illos abundantius in charitate. Propter opus illorum pacem habete cum eis. Sic dilexerunt S. Franciscum fratres ac filij eius. Qui sanctus vir dum quadam vice esset ob gravem infirmitatem vrendus, omnes fugerunt, praeter nimiam charitatem non valentes sancti ac pii patris sui videre dolorem. Ipse vero admirabilis vir dixit ad ignem: frater ignis: esto mihi in hora hac curialis. & ita in illa adustione paruum aut nullam sensit ignis afflictionem.

R. E.

TH. DE VITA CHRISTIAN. 165

REGVLA II.

Parochiani tenentur suis pastoribus obedire in ijs quæ concernunt iurisdictionem & prælationem pastoris seu ei⁹ vicarij super eos. *Parochi an
thoritas in
subditos.* Maior enim videtur authoritas spiritualis patris seu prælati super subditos, quã patris carnalis super sobolem suam. Habent autem pastor & eius vicarius authoritatem & præfidentiam super suos parochianos in ijs, quæ sacramenta recipiunt, & directionem vitæ ipsorũ secundum exigentiam vocationis eorum: Ideo correptionib⁹ & correctionibus eius acquiescere adstringuntur, & verbum Dei ab eis libenter audire, de hac obedientia Paulus Apostolus in suis epistolis frequenter suos cõmẽdat discipulos. Vnde ad Romanos: *Rom. 2.* Vestra, inquit, fides annunciatur in vniuerso mundo & alibi: Vestra obedientia nominatur in omni loco. Vnde legitur in vita S. Benedicti, *Exemplum
obedientis.* quemadmodum S. Maurus eius discipulus, obediendo patri suo nomine ac gratia Benedicto, cucurrit super aquas, & puerum nomine Placidũ submersum extraxit, atque in terram deulit secum.

RE-

1. Pet. 2.

Galat. 4.

Nume. 16.

Parochiani tenentur suis pastoribus & eorum vicarijs reuerentiam cordialem & exteriorem, etiam si prauæ sint conuersationis, in quantum vicarij Dei, spiritualesque patres, cum iuxta beati Petri præceptum etiam discipulis dominis sit parendum in ijs, quæ iurisdictionis eorum limites non transcendunt. De hoc in epistola eminenter Galatas laudat S. Paulus: Sicut angelum, inquit, suscepistis me: quia si fieri potuisset, oculos vestros eruissetis & dedissetis mihi. Circa hoc potest referri historia ex libris Moysis, quemadmodum filij Israel, frequenter terribiliterque plagati fuerunt à Deo propter inobedientiam irreuerentiamque eorum in Moysen & Aaron: Propter quod vna dierum combusta fuerunt quatuordecim milia eorumdem. Specialiter quoque qualiter Dathan & Abiron. Core & Hon fuerunt cum tabernaculis suis à terra absorpti ob suam contra Moysen rebellionem ac schisma. Ducenti vero & quinquaginta viri ob eandem causam fuerunt igne occisi prout in Numeris legitur.

R. E.

REGVLA IIII.

Parochiani tenentur suis curatis, decimas, primitias, oblationes, secundum iuris tenorem persolvere fideliter & oportunè: Seminantibus nanque spiritualia, exhibenda sunt stipendia temporalia, sustentacula vitæ, dicente Apostolo: Si ^{1. Cor. 6.} nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus? Quasi dicat: Non est magnum, imò permodicum est cum spiritualia sint temporalibus incomparabiliter digniora. Hinc dixit saluator: Dignus ^{Luc. 10.} est operarius mercede sua. Insuper ratio dicat, iustum hoc esse, ut ij qui pro communi bono plebis catholicæ vacant diuinis, & populo spiritualia administrant, necessaria victui sortiantur à subditis: quod etiam à gentilibus suo modo observabatur. Vnde in Genesi recitatur, quòd sacerdotibus Aegyptiorum ex publicis horreis necessaria præbebantur: Ideo tempore famis non cogebantur suam vendere terram. Præterea ^{Gen. 47.} fideles libenter ac deuote oblationes ac decimas debent persolvere: ^{Decimus fideliter persoluitas quadruplex præmium consequuntur} quia

- I. quia ex hoc quatuor premia consequuntur. Primum est, abundantia temporalis, ita quod agri benedicuntur à Domino. Et hoc ex Aggæo & Malachia prophetis aperte monstratur. Secundum est sanitas corporalis ac prolongatio vitæ. Qui enim Deum in suis ministris sic alit, meretur hanc prosperitatem ab ipso. Tertium est, infusio gratiæ multiplicatioque virtutum & meritorum in vita. Quartum est, copiosa salus in patria. Horum quoque promerentur opposita, qui oblationes & decimas non persolunt, viliora uero offerunt. Hinc in exordio mundi Deus respexit ad Abel & ad munera eius, quia de melioribus obtulit gregis sui. Ipsum uero Cain ac munera eius despexit: quia de fructibus terræ, imò (ut Iosephus ac Hebræi, & quidam catholici dicunt expositores) de corrosis & vilioribus terræ nascentibus obtulit. Porro in libro Thebiæ legitur, ipse Thebias primitiua sua ac decimas fideliter obtulisse.

Gen. 4.

Tob. 1.

REGVLA V.

Parochiani tenentur suo pastori esse fideles & grati tanquam pa-

patri spirituali & benefactori præci-
 puo, sicut iam satis ostensum est. In *Ingratitudo.*
 gratitudo autem est graue peccatum,
 atq; iustitiæ directè contrarium. Sic *1. Reg. 31.*
 habitatores Iabes Galaad grati fuerunt
 Saul regi. cuius amore & gratitudine
 etiam corpus eius & corpora filiorum
 eius occisa, abstulerunt cum grandi
 periculo & labore de muro Bethsan, v-
 bi à Philistæis erant suspensa: sepelie-
 runtque ea in nemore Iabes, sicut in
 fine primi Regum describitur,

*Qualiter seculares, vulgares ac laici
 habere se debent ad suos Dominos
 temporales ac iudices.*

Art. XIII.

Subiecti estote omni huma- *2. Pet. 2.*
 næ creature propter Deum,
 siue regi tanquam præcellē-
 ti, siue ducibus, tanquam ab
 eo missis ad vindictam malefactorum,
 laudem verò bonorum. In veteri testa-
 mento in populo Dei non erat nisi pō-
 tifex vnus, & rex vnus: quia lex illa
 Mosaica vni tantum Iudæorum popu-
 lo data est. Porro lex Euangelica toti
 mūdo est prædicata & tradita: idcirco
 h in pō-

in populo Christiano tam in spiritali, quàm in seculari statu, diuersi sunt gradus praelationum & dignitatum ac iurisdictionū: quia in statu spiritali sunt sacerdotes, Parochi, Decani rurales, archipresbyteri, archidiaconi, episcopi, archiepiscopi, primates, patriarchæ & papa. Porrò in statu seculari sunt in singulis pagis & villis communiter, Scabini & Schultetus. In urbibus quoque sunt Consules vel Magistri ciuium, Senatores, vel Consiliarij iurati, officiatiq; alij. Deinde diuersi sunt gradus seclarium dominorum ac iudicium quorum aliqui præfunt villis, in quibus constituunt Schultetum & Scabinos, Seclarium demum dominorū quidā sunt domicelli seu milites, quidam Barones, aliqui Comites, aliqui Duces, quidam Reges: & vnus supremus, qui imperator vocatur. Multumque expediret quòd vnus esset totius populi Christiani monarcha & imperator. Et sicut spiritalium praelatorū diuersæ sunt actiones magis ac minus eminentes, iuxta diuersos gradus suarum praelationum: sic seclarium dominorū ac iudicū: quorū quo maior & altior est potestas, eo eminentiores

*Monarchia
cōmendatur.*

forti

H. DE VITA CHRISTIAN. 178

forti sunt actiones, ac pluribus p̄sunt.
Itaq; sicut quilibet Christianus tenetur
spiritualibus suis obedire praelatis, in ijs,
in quibus eorum iurisdic̄tio se super ip̄
sos extendit: ita & secularibus superio-
ribus suis. Attamen in vtroq; iure po-
test appellatio fieri. Spectat ergo ad
quelibet Christi fidelē, vnicuiq; supe-
riori impendere honorē, obtempera-
tionem, obedientiam secundum men-
suram & gradum superioritatis eorū:
nec ipsis irrationabiliter contradicere
aut reniti: imò tanquam summi do-
minatoris ac iudicis vicarios atque
communes iuris ministros diligere, ho-
norare, audire. Porro quid specialiter
spectet ad dominos seculares, infrā a-
liqualiter est tangendum. Habent autē
diuersæ vrbes diuersa priuilegia, ple-
biscia, statuta, iura, consuetudines, ob-
seruantias, ritus, quæ sibi volunt à suis
principibus obseruari: contra quæ e-
tiam arbitrantur sibi non posse ali-
quid ab eis iuberi: cuius rei occasio-
ne interdum graues oriuntur dissen-
siones, de qua re difficile est ferre iudi-
cium. Nunc verò tetigisse sufficiat,
quòd seculari potestati sit obediendū
in suo foro, in ijs, ad quæ se ipsa ex-

*Primo res in
obseruandi.*

tendit, sicut & potestati spiritali. Consequenter ergo tangendum est, ad quos singuli quique seculares principes, precesdentes, officii ac iudices obligentur.

De virtutibus & actibus, ad quos specialiter obligantur ciuitatum rectores. Art. XV.

Eccles. 10.

Secundum iudicem populi. sic & ministri eius: & qualis est rector ciuitatis, tales & habitantes in ea. Finis necessitatem imponit iis, quæ ordinantur in ipsum. Ideo secundum exigentiam finis disponenda sunt media. Porro finis iuris atque regiminis spiritualis, est beatitudo æterna, à qua directè impedit peccatum mortale: veniale quoque peccatum aequaliter inde incuruat ac indisponit. Idcirco in iure diuino ac spirituali regimine prohibetur omne peccatum mortale, & dissuadetur veniale. Et utriusque, maxime autem mortali, pœna debetur. Finis verò iuris ac regiminis secularis, est pacifica hominum inter ipsos conuersatio, quæ tamen in Christianis ordinatur ad præfatum spiritualis

*Finis iuris
spūalis quis.*

*Finis iuris
civilis quis.*

tuus iuris ac regiminis finem. Pacifica autem conuersatio hominum mutua non impeditur notabiliter per quæcunque peccata. Imò si vniuersa & singula peccata mortalia prohiberentur ac punirentur in iure ciuili, sequeretur sæpè & oriretur maior turbatio: quoniã maior pars hominũ ob nimiam suã ad vitia pronitatẽ, imperfectionẽ ac defunctuositatẽ, nõ est capax tantæ refrænationis ac disciplinæ. Hinc in regimine isto ciuili aliqua vitia permittuntur, & nõ nisi grauiora, notabiliter impeditiua cõuictus pacifici, puniuntur: vt sunt præcipuè homicidiũ, latrocinium, vulneratio, mutilatio, & enormis seu diffamatiua iniuriatio in verbis & factis, rapina, & plerumque spoliatio viatorũ, traditio, incẽdia, furtũ. In aliquibus etiã vrbibus adulteria, ludæ talarius, & cõsimilia quædã vetantur, secundũ quod ex hominũ abusu & cõsuetudine praua occurrit ratio maior vel minor prohibẽdi ista aut illa. Illæ ergo virtutes potissimè spectant ad ciuitatũ rectores, quæ magis necessariae sunt ad iaducẽdũ, procedẽdũ & cõseruandũ pacificã conuersationẽ hominum mutuõ. De quibus sit hæc regula prima.

h 3 Re-

*Ius ciuili
cur non in
quæuis ma-
lesicis ani-
maduertat.*

Rectores ciuitatum tenentur specialiter ad veram prudentiam, tam ethicam, quàm œconomiam, atque politicam.

*Prudentia
quid.*

Prudentia nanque est recta ratio agibilium: id est, virtus moralis & intellectiua, regitiua actionum rerum humanarum. Non autē est dignus nec aptus regere totam communitatem, qui nescit regere propriam domum propriamq; personam, cū & Apostolus dicat: Si quis nescit domui suæ præse, quomodo ecclesiæ Dei diligentia habebit? Requiritur ergo ad rectores cuiuslibet ciuitatis prudentia ethica

1. Tim. 3.

*Prudentia
triplex re
storibus ci-
uitatum ne-
cessaria.*

per quam propriam bene gubernat personam. Deinde prudentia œconomica, per quam conuenienter suam regat familiam, puta domesticos vxoris, sobolem & ministros. Tertiò exigitur prudentia politica, per quam politicam gubernet, prouidendo, procurando ac disponendo ea, quæ magis expediunt ad conuenientem, prosperam bonam, pacificamq; conuersationem ciuium adinuicem. Ideo Plato beata dicit rempublicam, cuius principes rectores sapiētiae atq; prudētiae vacent.

Plato.

Hi

Hinc quoque in Deuteronomio Moyses legitur dixisse Iudæis: Date ex vobis viros gnaros & sapientes, quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris, & ponam eos vobis principes. *Deut. 1.*

REGVLA II.

Rectores ciuitatum decet omni virtute esse ornatos.

Virtutes nanq; aptæ inter se atque connexæ dicuntur, atq; vt probat Philosophus, prudentia non inest nisi virtuosis hominibus. Deniq; eos, qui alios tenentur dirigere ad virtutes, & ad conuictum pacificum, oportet eminenter consistere virtuosos, pacificos, & a passionum turbulentijs reformatos, Alioqui eis esset dicendum: Medice, cura teipsum, Et rursus: *Qui Lucæ 4.* alium doces, teipsum non doces? *Et Rom. 2.* sicut in Ecclesiastico scriptum est: *Qui Eccles. 14.* sibi ipsi nequam est, cui bonus erit?

REGVLA III.

Iustitia ad rectores urbium præcipuè pertinet. *Iustitia quid.*

Iustitia nanque est virtus inclinans ad reddendum unicuiq; quod ei debetur. Ad quod agendū in tota cōmunitate laborare præcipuè debent ciuitatum rectores, ita vt unicuique quod suum

suum est conseruetur, ablata restituan-
 tur, iniuriatis & læsis satisfiat: & inor-
 dinata per culpā, ordinentur per poe-
 narum inflictionem. Hinc sanctus iob
 fassus est: Iustitia induus sum. Unde
 & in Exodo fertur Iethro dixisse ad
 Moysen: Prouide de omni plebe viros
 sapientes & timentes Deum, in quibus
 sit veritas, & qui oderint auaritiam
 & constitue eos vt iudicent populum.
 Denique, vt etiam Aristoteles loquitur:
 Iudex debet esse quasi viua lex & animata
 iustitia, vt nunquam contraueniat æquitati
 ac veritati. Ad ipsum enim confugiunt
 subditi tanquam ad regulam quandam
 iustitiæ.

Iob 29.
Exod. 18.

Philosoph.

REGVLA IIII.

Rectores & iudices oportet esse charitaiuos, & amore boni repletos.
 Ad ipsos etenim spectat quærere vtilitatem,
 prosperitatem & pacem communem, non sua
 commoda propriaque honores, cum sint ministri
 reipublice. Imò vt asserit Plato, omne quod
 agunt, ad communem pacem & prosperitatem
 debent iugiter ordinare, priorum commodorum
 obliti. Talem se fuisse testatus est Samuel, dicens
 ad

Plato.

ad filios Israel: Conuersatus vobiscum 1. Reg. 12.
 ab adolescentia mea vsq; nunc, ecce
 præsto sum: loquimini de me coram
 Domino, & corā Christo eius, vtrum
 bouem cuiusquam tulerim aut asinū,
 si oppressi aliquem, si de manu cuius-
 quam munus accepi, & restituā vobis.

REGVLA V.

AD rectores & iudices pertinet to-
 tum reipublicæ corpus curare atq;
 tueri, vt Plato Tulliusq; fatentur.

Spectant nanque ad eos providere
 pro posse paci & vtilitati vniuersorum
 & singulorum membrorum commu-
 nitatis. Nam si vnā reipublicæ par-
 tem tueantur, & aliam negligant, dis-
 sensio oritur. Sint ergo ab amore pri-
 uato & odio, à cupiditate & personarū
 acceptione penitus alieni. Tales enim
 olim fuisse Romanorum rectores ac
 iudices, recitat Cato: Nolite, inquit,
 putare maiores nostros armis Rempu-
 blicam ex parua magnam fecisse. Si e-
 nim sic esset. multo pulchriorem nos
 haberemus. Armorū quippe & equo-
 rum maior nobis est copia. Alia fue-
 runt, quæ viros illos magnos fecerūt,
 quæ nobis sunt nulla: domi industria,
 foris

*Catonis sen-
 tentia me-
 morabilis.*

foris iustum imperium, animus in consilio libero, nec delicto neque libidini obnoxius. Pro his nos habemus auaritiam atque luxuriam, publice egestatem, priuatim diuitias. Opulentiam commendamus, sequimurque inertiam, & omnia virtutis premia (utpote dignitates & officia, quæ virtuosis prudentibusque debentur) ambitio possidet.

REGULA VI.

AD rectores politiae pertinet providere, quantum eis possibile est, ne oriatur annonae caritas incommunitate, quam regunt.

Quia caritas eiusmodi grauat egenos, imò & mediocres, si grandis sit ac diuturna. Oritur autem ea caritas interdum ex naturalibus causis, interdum ex diuinæ inflictione iustitiae, in peccati excessuum populi, & tunc æquanimiter est toleranda, atque placandus est Deus vera contritione, satisfactione, orationibus, & alijs operibus pietatis. Interdum verò generatur caritas ista ex cupiditate diuitum, multorum congregantium ac reponentium, ex quibus sustentari plurimi possent. Itè ex voracitate gulosorum ac lubricorum, multa prauè consumentium. Ex bellis quoque

*Annonae
caritas unde
oriatur.*

H. DE VITA CHRISTIAN. 159

quoq; & ex multitudine otiosorum,
& impeditioe mercatorum. venalia
deferentium de loco ad locum. Itaque
ciuitatum rectores tenentur commu-
nitati pro posse succurrere, & victus
caritati obuiare, pretium rationale
rebus venalibus imponendo, auaros ac
diuites ad vendendum superflua eis
cogendo, mensurarum ac ponderum
fraudes debite puniendo, mercatores
quoq; seu alios viros fideles ad regio-
nes amplius abundantes mittendo, vt ne-
cessaria inde adducant. Itemq; prohi-
bendo, ne qui res suas necessarias com-
munitati, vendant abductoribus de ip-
sa communitate, & ne qui sua trans-
mittant, vt alibi magis care vendantur.
Grauissime igitur peccant rectores, qui
non solum ista non faciunt, sed oppo-
sita horum, & procurant, augent, con-
tinuantq; annonæ caritatem, qui cru-
delissimi ac vitiosissimi sunt censendi,
imò & omnes frumenta sua tenent
absconsa, vt inducant caritatem, ven-
dantque carius. Cōtra quos in Prouer-
bijs Salomonis legitur: Qui abscon-
dunt frumenta, maledicentur in po-
pulis: benedictio autem super caput
vendentium.

Prou. ii.

h 6

RE

REGVLA VII.

AD rectores urbium spectat, rebus
venalibus prefigere rationabile pro-
ritium, fraudesque ponderum ac men-
surarum vetare atque punire, nec talia
in voluntate relinquere venditorum.
Væ igitur eis, qui ista non implent. &
maxime qui munera sumunt, . ut
numquamque vendere sinent pro-
cariùs valet. In quibus cõpletur, quod
Salomon protestatur: Viscera impio-
rum crudelia. Aduertant ergo, quod
in Leuitico Dominus iussit. Nolite
iniquum aliquod facere in iudicio, in
regula, in pondere, in mensura.

Prou. 12.

Leuit. 19.

*De ijs, qua specialiter pertinent
ad Iudices,*

Articulus XVI.

Eccl. 7.

August.

NOli querere fieri iudex nisi
valeas virtute irrumpere in-
iquitates. Virtus, ut ait Au-
gustin . est bona qualitas
mētis, qua nullus malè vtitur. Ideo o-
mnis actus, qui elicitur ex virtute pro-
cedit, est bonus atq; laudabilis. Et si ex
charitate impatiue nascatur, est meri-
torius vite æternæ. Etenim sine charita-
te nihil est ita meritorium & Deo acceptum.

Denique

H. DE VITA CHRISTIAN. 181

Denique dictum est, quod finis iuris
civilis ac regiminis secularis sit ordi-
nandus ad diuini iuris ac spiritualis re-
giminis finem, qui est vita æterna. I-
taque ad hoc quod Principes, Recto-
res ac Iudices Deo acceptabiliter ac
meritoriè præsent, regant ac iudicent,
primo exigitur, vt in charitate, id est, I.
in spiritali Dei & proximorum amo-
re consistant: ad quod ad minus exigi-
tur, vt non solùm immunes sint ab
omni amore carnali, & priuato præ-
dominante ac odio, sed ab omni quo-
que mortali peccato. Si autem quæra-
tur quid sit ex charitate præesse, rege-
re, iudicare, dicendum quod hoc nil
aliud est, nisi vt seruus Dei intuitu &
affectu complacendi altissimo & ho-
norandi eum in omnibus, in seipso ac
subditis, ad gloriã eius, & ad prospere-
ritatem ac pacem communitatis, imò
finaliter ad obtinendum salutem æ-
ternam sibi ac subditis, exercent hos
actus. Taliter ergo suam dirigat atque
rectificet intentionem & actionem o-
mnis præsidēs, & rector & iudex: alio-
qui in exercitijs & laboribus sui offi-
cij non solùm nil gratiæ ac gloriæ
promerebitur, imò etiam damnatio-

*Ex charita-
tem præesse
quid sit.*

h z. nem

nem sibi æternam mercabitur : & hoc ex dictis in præcedenti libro euidenter iam paruit. Secundò exigitur,

II. vt seu rector publica autoritate fungatur, iurisdictionem quæ habeat super eum, quem iudicat : vt sit legitimus, nõ usurpatus legis minister : nec alienã in messem suã præsumat mittere falcẽ. Per hoc Pilatus conabatur euadere iudicationem de Christo, ad

Luc. 23. Herodem mittens eundem, de cuius potestate seu territorio extitit Christus. Vnde primo narratur Machabeo

1. Mac. 15. rũ, quemadmodũ Romani scripserũt sibi subiectis, vt Iudæos pestilentes ad ipsos, confugientes transmitterent Simoni principi Iudeorum, quatenus secundum legem Dei sui puniret illos.

III. Tertiò requiritur, vt iudex secundum iuris tenorem, ordinem & processum ferat iudicium: hoc est, secundum allegata & probata, & modũ legitimum, seu iuxta consuetudinẽ rectam & approbatam. Hinc, sicut in actib⁹ legitur, iudex dixit pro Pauli defensione Iudæis : Non est consuetudo Romanis, aliquem damnare hominem, priusquam is qui accusatur, præ-

Act. 25.

sentes

DE
sent
defen
crim
glori
Iudæ
cipien
lo iur
Deus
cund
legen
Qu
stans,
cedat
impo
us per
bam a
dicio
rum
Pilati
ens, e
clam
sanct
non r
ficatio
Qu
ptor
deret
port
ppe
denti

H. DE VITA CHRISTIAN. 183

sententes habeat accusatores, locumque defendendi se accipiat ad abluenda crimina, quæ ei obijciuntur. Hinc idē gloriosus Apostolus Paulus principi Iudæorum, ipsum iniuste percussū precipienti, ex inspiratione diuina ac zelo iustitiam respondit: Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens secundum legem me iudicas, & contra legem me percuti iubes? *Aff. 23.*

Quartò requiritur, vt iudex sit constans, ita vt sedens pro tribunali, non cedat multitudini malè motæ, nec importuno clamori. Propter quod Deus per Moysen iussit: Nō sequaris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio acquiesces sententiæ plurimorum, vt à vero deuias. Contra hoc egit Pilatus, qui Christi innocentiam sciens, euadendiq̄ue viam habens, cessit clamoribus Iudæorum. Quo contra sanctus Iob fassus est: Donec deficiam, non recedam ab innocētia mea. Iustificationem q̄ cœpi tenere, nō deserā. *Exod. 23. Math. 27. Iob. 27.*

Quintò exigitur, vt nequaquā accipitor sit personarum, sed causas consideret, nō personas: nec vnum palpet, portet, excuset, audiatūe præ alio. Ait quippe Ambrosi⁹: Maximū crimē in p̄sidentib. est, q̄ attendunt personas, non *V. Ambrosius.*

Deut. 1.

causas. Vnde & in Deuteronomio
Moyſes conſtitutus à ſe & ſub ſe præ-
cepit iudicibus: Ita paruum audietis
vt magnum, nec accipietis cuiusquæ
perſonam. In hoc igitur iudex homo
conformet ſe iudici Deo, de quo prin-
ceps teſtatur Apoſtolorum: In verita-

Aſt. 10.

te comperi, quoniam nõ eſt perſona-
rũ acceptor Deus. Eſt demũ acceptio
perſonarum directè contraria diſtri-
butiux iuſtitix, qua vnicuique tribu-
tur ſecundum dignitatem, diſpoſi-
tionem, ac merita ſua. Idcirco ex ſu-

1. Reg. 14.

genere eſt mortale peccatum. Talen-
te voluit Saul rex exhibere, dicen-
do: Si per Ionatham filium meum factum
eſt malum hoc, abſque retractatione
morietur.

VI.

Sextò oportet vt iudex nequaquam
ſit levis ad credendum, præſertim ac-
cuſantibus alios: Imò veritatem in-
quirat, teſtes (ſi videtur) examinet, &
omnem ſuam diligentiam faciat ad
cognoscendum quod verum eſt, pro-
ut ſanctus Iob, plurimorum iudex &
teſtis, de ſeipſo fatetur: Cauſam, in-
quiens, quam ignorabam, diligentia-
mè inueſtigabam. Maximè, quoque
obſeruandum eſt hoc in accuſatione

Iob. 29.

e no

H. DE VITA CHRISTIAN. 189

normium scelerū, nisi euidentia facti
aut publica diffamia, accusatoris sup-
pleat locum. Hinc in Genesi iudex al-
tissimus per modum non credentis,
& veritatem per seipsum scrutari vo-
lentis, loquitur Abrahe de Sodomitis:
Clamor Gomorrhæorum venit ad me: *Gen. 18.*
Descendam & videbo, an iuxta cla-
morem, qui venit ad me, faciat, an nō.
Hæc credendi facilitas in principibus
& iudicibus, cunctisque præsidenti-
bus est vehemēter periculosa, & plu-
rimū etiam innocentum ac paupe-
rum oppressiua, sicut & de hoc multa
scribit sanctus Bernardus ad Eugeni-
um papam. Quod & Assuerus rex ex-
pertus, ait: Quidam aures principum
simplices & ex sua natura alios æsti-
mantes, callida fraude decipiunt. Sic
iniquus Siba decepit David regem, *2. Reg. 16.*
citō & incautē credentem & incautē
credentem, accusans bonum illum
Miphiboseth. Hinc in Ecclesiastico
habetur. Qui credit citō, leuis est cor. *Eccle. 19.*
de, & minorabitur. Salomon quoque
in Prouerbij: Innocens credit omni *Prouer. 14.*
verbo: astutus considerat gressus suos. *VII.*

Septimō est necesse, vt iudex tam
iustus ac timoratus consistat, vt nul-
la

la passione, hoc est, nec timore, nec cupiditate nec amore, nec odio declinet à vero & recto iudicio: Imò potiùs velit omne perpeti damnum ac mori, quam aequitati & veritati contraria. Ideo

Exod. 23.

Moyſes dixit: Non accipias munera, quæ exæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum.

Eccle. 20.

Hinc in Ecclesiastico legitur: Xenia & dona exæcant oculos iudicum, & quasi frænum in ore auertunt correptiones eorum.

Bernard.

Refert sanctus pater Bernardus libro de consideratione, de quodam legato, qui in suo itinere accepit à quodam equum, quo eguit. Paulo post collator equi pro causa sua accessit legatum tanto fidentiùs, quanto recentius dederat ei equum. Cui legatus: Nesciebam, inquit, te causam habere. Ecce in stabulo equus tuus, recipe illum. Denique

*Supplicium
iniqui iudicis*

Cambyſes rex Persarum vnum ex suis iudicibus fecit viuum excoriari, quoniam quendam ex odio iudex ille dânauerat: cuius etiam iudicis cutem fecit superponi iudiciariæ sedi, in qua filius illius excoriati sedit ad iudicandum, vt mortem patris sui rememorando, iniustum vitaret iudicium. Octauò, necesse est, vt in iudicando non

fit

DE VITA CHRISTIAN. 197

fit nimium compasiuus. Nempe per
Moyſen Dominus ait: Pauperis non
mifereberis in iudicio. Veruntamē iu- *Exad. 23.*
dices exhibere ſedebēt pios pauperib⁹
iudicando, quantū valent ſine alteri⁹
partis præiudicio, & abſq; derogatio-
ne iuſtitiaē. Idcirco in Eccleſiaſtico *Eccle. 4.*
ſcriptū eſt: In iudiciādo eſto illis quaſi
pater. Vnde ſanct⁹ Iob proteſtatur: Cū
ſederē quaſi rex, circūſtante exercitu, *Iob. 29.*
erā tamen incoerentiū cōſolator. Veho-
menter ergo damnabiles ſunt, qui mi-
ſerabilibus perſonis, videlicet, orpha-
nis, pupillis, viduis, pauperibus, tristi-
bus & afflictis præbent ſe duros, aut
aſperiores q̄ magnis, diuitib⁹ atq; po-
tentibus. Ideo Salomō loquitur: Non *Prouer. 22.*
facias calumniā pauperi, neq; cōteras
egenū in porta, .i. in loco iudicij: q̄
in portis olim iudices reſidebant, vt
ab omnibus facilius haberentur. Po-
ſtremō ſunt alia quædam, quæ ad iu-
dicem ſpectant, & exiguntur ad hoc,
q̄ dignus ſit iudicare: videlicet boni-
tas vitæ, quia indign⁹ eſt alios iudica-
re, qui in eiſdem aut maiorib⁹ eſt pec-
catis, de quibus iudicat alios: Et rur-
ſus, quoniam nemo eſt prudens, niſi
virtuoſus. Prudentia autē ad iudicē p̄-
cipuē

cipuè pertinet, sicut iustitia, vt ostensum est supra. Item, iudicis est non admittere preces in præiudicium alterius partis aut æquitatis.

De pertinentibus specialiter ad Principes. Articulus XVII.

Esaiæ 32.

ECCE in iustitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. Princeps quoque ea, quæ digna sunt principe, cognabit, & ipse super duces stabit. In populo Christiano multiplex ordo est in potestate. iure atque regimine seculari, civili, politico. Est quippe potestas suprema in statu & ordine isto imperialis, præsertim monarchica. Deinde Regalis, Ducatus, Comitatus. Item magnatum, Baronum, militum, militariumque virorum. His omnibus hoc extat commune, quòd quanto altioris sunt potestatis, ac præsentia latioris, tanto ad ampliores virtutum tenentur perfectionem, quatenus ad suorum executionem officiorum idonei sint & condigni. Cùm enim homo seipsum salubriter regere nequeat sine prudentia ac virtute: quomodo totam communitatem

DE V
nitate
sine g
præcla

N scopur
poralib
virum
si sua c
rioren
pertin
re, virt
re, cha
vinci à
lum. Q
existit
cipua.
atque
exuber
strat ac
sua præ
tutum
illumin
traher
pacific
implet
sumen

nitatem poterit efficaciter gubernare sine grandi prudentia & virtuositate præclara? De his ergo sit hæc regula:

REGVLA I.

Non solum principem in spiritalibus, vtpote summum pontificem & vnumquemque episcopum, sed etiam principem in temporalibus atque ciuilibus oportet esse virum heroicum, diuinum, perfectum, si sua officia dignè implebit. Ad superiorem nanque in vtroque regimine pertinet, omnes sibi subiectos dirigere, virtuosos efficere, à vitijs remouere, charitatiuè ac piè corripere: Non *Rom. 12.* vinci à malo, sed in bono vincere malum. Quod totum implere, magnæ existit prudentiæ & virtuositatis præcipuæ. Itaque sicut sol cuncta cœlestia atque terrestria corpora sui luminis exuberanti claritate perfundit, illustrat ac ornat: sic princeps splendore suæ prudentiæ, & suarum vigore virtutum vniuersos sibi subiectos debet illuminare ac gubernare, à peccatis retrahere, ad vitam virtuosam, quietam, pacificamque inducere. Hoc strenuè impleuerunt electi reges in veteri testamento Ezechias, Iosias, & alij quidam,

dam, qui totius regni sui populum ab idololatria purgauerunt, atq; ad debitu[m] veri Dei cultu[m] reduxerunt, prout 4. Reg. & 2. Paralipo. recitatur. Tales quoq; fuerunt fideles illi iudices Israeliticæ plebis, quos Apostolus in epist. ad Hebræos cõnumerat inter sanctos. Deficiet, inquit, me tempus enarrãtem de Gedeõ, Barac, Samson, Iephthæ, Dauid & Samuel, qui p[er] fidẽ vicerunt regna, & c. q[ui] populũ Dei in cultu Deitatis cõseruauerunt. prout in libro Iudicum enumeratur. Insuper etiam reges quidam gentiles, tales suo modo fuerunt. Etenim de virtutibus principum Romanorum & aliorum magna & mira leguntur. Vnde & in lib. Hebr. Assuerus rex scripsisse legitur in hunc modũ: Rex maximus Artaxerxes subditis suis salutem: Cũ pluribus gentibus imperarem, & vniuersum orbem meę ditioni subiugassem, nequaquam volui magnitudine abuti potẽtiæ, sed clementia & lenitate gubernare subiectos, vt absq; vllõ terrore vitã silentio transigentes, optata cũctis mortalibus pace fruerentur.

1. Timo. 2.

Præterea pro hac causa à subdito esse orandum, docet Apostolus ad Timotheum

DE
mothe
nium
postul
pro om
& om
constit
vitam

P
charita
matris
iuxta vi
nẽ dece
fide. Si
nonica
fratrib
gis pro
diuino
cipuẽ o
deinde
ceteri iu
les olim
perator
rones a
Magnus
Godefr
quales

DE VITA CHRISTIANA. 191

motheum, dicēs: Obsecro primò omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate.

REGVLA II.

Princeps tenetur in fide, spe, & charitate esse ita perfectus, vt tēpore opportuno paratus sit ex charitate Dei patris, atq; ecclesiæ suæ matris, pro defensiōe fide Christianæ iuxta vires & opes suas vsq; ad sanguinē decertare, imo & mortem pati pro fide. Si enim, vt in prima sua scribit canonica sanctus Ioannes, debemus pro *1. Ioan. 3.* fratribus animas ponere, quanto magis pro Christo & fide? Deniq; ex iure diuino & humano principes ad hoc p̄cipuè obligātur, potissimè imperator, deinde reges, principesq; maiores ac ceteri iuxta suę ordinē potestatis. Tales olim fuerunt Christianissimi imperatores, reges, duces, & comites, Barones ac milites, Theodosius, Carolus Magn⁹, Palatiniq; eius, Otto, Hēricus, Godefred⁹ Boloni⁹, & alij multi. Heu quales modo sunt principes nostri, qui

qui & contra se inuicem crudeliter debacchantur, suosque adiuuant inimicos ad dilaniandum, conculcandum, & opprimendum propriam matrem sanctam ecclesiam: sicque aduersarios crucis Christi lætificant. Porro de præclarissimis victoriosisque præliis principum præfatorum contra perfidos Saracenos ac cæteros infideles, in speculo historiali & Chronicis plurima continentur: vbi & inter cætera legitur, quemadmodum Carolo Magno rege orante, sol stetit in cælo immobilis tribus horis, quousque rex ipse se peruenit ad Saracenos, à quibus electissimi Palatini sui Rolandus & Oliuerus fuerant interfecti, interfecitque Carolus cunctos perfidos quos inuenit.

REGVLA III.

AD principem quedam virtutes morales spectant. Primò enim valde spectat ad eum iustitia, cum ad hoc constitutus sit rex, sedeatque in throno regali, vt inter subditos suos faciat iustitiam obseruari, & vnicuique quod suum est, reddi, ad iudicari, ac fieri. Hinc Salomon loquitur: Rex qui in æquitate iudicat po-

Prov. 29.

DE V
lum fu
funda
peum e
caris te
indutu
mate iu
ritur: Fa
cium &
tuta est
munita
esse non
festatio
quod su
uetur,
Propter
pus iust
in seipso
perat bo
persona
exhibeat
Moyse,
Tu scisq
quam ab
quenqua

AD
ac
de
iudicare e

lum suum, thronus eius in æternum
 fundabitur. Et in libro Sapientiæ scri- *Sap. i.*
 ptum est: Diligite iustitiam, qui iudi- *Iob 29.*
 catis terrā. Iob quoq;: Iustitia, inquit, *2. Reg. 8.*
 indutus sum, & vestiui me quasi diade-
 mate iudicio Hinc de David regē asse-
 ritur: Faciebat omni populo suo iudi-
 cium & iustitiam. Ad hoc quippe insti-
 tuta est dominatio secularis, vt com-
 munitas pacificam ducat vitam: quod
 esse non valet, nisi subditi à mutua in-
 festatione compescantur, & vnicuique
 quod suum est restituatur aut conser-
 uetur, quod totum est opus iustitiæ.
 Propter quod differuit Esaias: Erit *Esaiæ 32.*
 pax iustitiæ pax. Hinc princeps debet
 in seipso esse tam iustus, vt nullius ap-
 perat bona, nulli iniuriatur, & sine
 personarum acceptione cunctis iustū
 exhibeat semper iudicium. Talis fuit
 Moyses, qui loquebatur ad Dominum: *Num. 16.*
 Tu scis quod nec a sellum quidem vn-
 quam ab eis accepi, nec afflixerim
 quenquam eorum.

REGVLA IIII.

AD prudentiam princeps valde
 adstringitur, prout suprā est
 declaratum de iudice. Nam &
 iudicare etiam de ipsis iudicibus, ad
 i priam

principem pertinet. Imò tanto ei præ
 ceteris virtutes magis existent necessa-
 riæ, quanto plura habet considerare,
 expedire, & agere. Hinc eo maior pru-
 dentia copiosiorq; discretio, quæ pru-
 dentia actus est, spectat ad ipsum: præ-
 fertim cum prudentia seu discretio, o-
 mnium sit virtutum directrix, auriga
 & moderatrix. Hinc scriptum est: Dili-
 gite lumen sapientia omnes, qui præ-
 estis populis. Multitudo sapientum sa-
 nitas est orbis terrarum. & rex sapiens
 populi stabilimentum est. Vnde in Ec-
 clesiastico legitur: Principatus sensati
 stabilis erit. Rursus quoque ait scriptu-
 ra: Iudex sapiens iudicabit populum
 suum: rex autem insipiens populum
 suum periet. Hinc Salomon placuit
 Deo in hoc, quòd sapientiam atque
 prudentiam petijt sibi conferri à Deo.
 Theodosius quoque de nocte sedit ad
 lampadem studens, & personaliter or-
 leum sibi infudit. Sic & Iustinus impe-
 rator, Carolus Magnus, & alij Chri-
 stianissimi principes quidam studiosi
 valde fuerunt: & præcipue Ptolemæus
 gentilis rex Aegypti, qui omnium gen-
 tium libros in sua voluit bibliotheca
 habere, & plus quàm septuaginta
 mil-

Sap. 6.

Eccles. 10.

Ibidem.

2. Par. 1.

*Ptolomæi
 regis biblio-
 theca.*

DE VI
 millia
 Væ ergo
 studio li
 vitijs va

Clem
 attin
 ait: Rob
 gis. Vnd
 caret ac
 bus Iuli
 rutibus
 admirab
 enim ta
 nita squ
 stitiae
 attende
 infirmi
 Et iteru
 ductus
 gentiles
 magis,
 gauerun
 tor post
 & capu
 scissum
 mas fud
 tudine
 rex non

millia in ea habebat voluminum.
 Væ ergo principibus Christianis, qui
 studio literarum relicto, pigritiæ &
 vitij vacant carnis.

REGVLA V.

Clementia multum ad principem
 attinet, quemadmodum Salomon *Prou. 20.*
 ait: Roboratur clementia thronus reg-
 is. Vnde Deo sic ordinante, rex apum
 caret aculeo. Tullius quoque in laudi- *Tullius in a-*
 bus Iulij Cæsaris: Nulla, inquit, de vir- *ratione præ-*
 tutibus tuis plurimis, nec gravior, nec *Q. Ligaria.*
 admirabilior misericordia est. Cum
 enim tanta sit humana fragilitas, pro-
 nitasque peccandi, oportet rigori iu-
 stitiæ miscere clementiam, atque
 attendere an quis ex ignorantia, vel
 infirmitate, aut ex proposito peccet.
 Et iterum an ex seipso, an aliunde in-
 ductus peccauerit. Sic Romani adhuc *1. Mach. 8.*
 gentiles, clementia sua ac prudentia
 magis, quam viribus orbem sibi subiu-
 gauerunt. Vnde cum Iulius Impera-
 tor post plurima prælia præualuisset,
 & caput Pompeij à rege potente ab-
 scissum sibiq; missum vidisset, lachry-
 mas fudit, reminiscens probitatem for-
 titudinemque Pompeij. Sed & David
 rex nonne prostrato coram se Semei

læsæ maiestatis reo, mox ignouit, pro-
ut 2. Regum describitur?

2. Reg. 19.

REGVLA VI.

*Fortitudo
quid.*

Fortitudo, magnanimitas & libera-
litas omnino cōdecet principem.
Fortitudo quippe est virtus moralis &
cardinalis, passionem timoris refræ-
nans, & inter formidinem atque au-
daciam medium seruans: & ita ad con-
grediendum ac preliandum hominem
efficit aptum. Cū ergo in rebus bel-
licis oporteat principem esse virilem
alacrem, & exemplarem, spectat ad e-
um, excellentia huius virtutis. Mag-
nanimitas quoque est virtus moralis
per quam homo se habet verè nobili-
ter, parua & vilia parui pendens, & ea
quæ verè magno honore sunt digna
exercens, videlicet opera sublimiter
virtuosa, laudabilia ac prædigna
quod totum certum est ad principem
præcipuè pertinere. Porro liberalitas
prout nunc sumitur, magnificentiam
in se claudit: & est virtus munificen-
tia per quā quis sua secundū rationē con-
municat, quod ad principem attinet
minenter, qui liberalitate sua se facit
amabilem, cupiditate verò odibilem.
Insuper multa, & consimilia excellentia
ac spe

*Magnani-
mitas quid
sit.*

*Liberalitas
quid.*

DE
ac spe
& vni
acorna
moder
orum:
necessa
gent gr
entia. a
obtene
vitæ dæ
expend
fiduè in
mune.
confabu
bus spe
bètur: ta
ludis m
care. To
dia in iu
tamen c
extent p
tia in ei
ptorsus
eius min
& periti
remilita
pro hoc
exercere
nec illu

H. DE VITA CHRISTIAN. 197

ac specialiter reges, principes, iudices
& vniuersos qui præsumt, concinunt
ac ornant, vt mansuetudo, patientia,
moderantia alimentorum ac venererum:
imò & humilitas, quæ tanto plus
necessaria eis est, quanto maiori indi-
gent gratia Dei. Ira autem & impati-
entia, ac voluptas rationem potissimè
obtenebrat & absorbet: ideo eis valde
vitæ dæ sunt. Insuper tēpus fructuosè
expendere obligantur, se occupādo af-
siduè in ijs, quæ bonū concernunt com-
mune. Idcirco in iocis, ludis, risibus,
confabulationibus, choreis, venatiōi-
bus spectaculis tēpus expendere prohi-
bētur: tamen pro recreatione honesta
ludis moderatis suo tēpore possunt va-
care. Torneamenta demum & hastiludia
in iure prohibētur districtè. Verū-
tamen cum in rebus bellicis maxima
extent pericula, & excitatio atq; peri-
tia in eis dē maximè profint in bellis,
ptorsus conueniens est vt princeps &
eius ministri in talibus exercitati sint
& periti, iuxta modos, quos in libro de
re militari scribit Vegetius. Attamen
pro hoc non oportet torneamenta sic
exercere, sicut iam communiter fiunt,
nec illum modum docet Vegetius.

Præterea obligatur princeps vniuersis
& singulis, præcipuè suis domesticis,
consiliter exemplaris, delinquentes
corripere. Vxorem suam, proles atque
familiam à pompis & curiositatibus
excessuq; multiplici in vestitu ac orna-
mentis reprimere. inramenta quoque
quæ sunt p membra intestinaq; Chri-
sti, penitus prohibere sub pænis in iu-
re taxatis: nam & leges ciuiles sub cer-
tis pænis prohibēt ea. Similiter ludicia
larij & adulteria sunt, ab vrbibus boni
regiminis extirpanda. Veruntamen
hoc etiam potissimè ad principes per-
tinet, vt circa suos officiatos sint iun-
mè solliciti, inquirendo qualiter in so-
is se gerant officijs, an iuste & pruden-
ter exerceant ea, & tales sint, ac taliter
conuersentur, vt suprâ articulo præce-
denti scriptū est, ad iudices, pertinent
Item prouideāt, vt officiatī ac iudicē
moras superfluas & frustratorias
dilationes in suis iudicijs, ne causas
habentes, protractione sententiæ, ce-
pensis, damnis, laboribusque grauetur.
Alioquin iudices tenentur illis
recompensam. Quod si princeps pe-
ceperit aliquos officiatos se iniuste
bere, egenos opprimere, iustitiam vici-

lar

DE VITA CHRISTIANA. 199

lare. magnis inuolui criminib⁹, eos deponat, nisi admoniti se emendent. Nec ad officia promoueat, promoueriue sinat, nisi viros idoneos, iustos, prudentes. Præterea feruens sit circa honorificentiam & augmentū cultus diuini: & quamuis non habeat auctoritatem & iurisdictionē super spiritales personas & clerum, tamen vt Deo magis sit gratus. & vt bonum Reipub. amplius prosperetur, condecens est, vt princeps omnem ad hoc diligentiam & conatum adhibeat, quod Ecclesiasticæ personę in territorio suo. videlicet monachi & moniales, religiosiq; alij atque presbyteri, canonici quoque, quantum possibile est reformentur, & ad hoc peragendum dispensationem acquirere. Postremò, quò princeps sublimioris est dignitatis, ac pro pluribus redditurus est rationem. & maiora ac plura desuper beneficia est sortitus. eo plus indiget indefinenter timoratus, custoditus, atque sollicitus esse coram iudice summo, omnia inruente, ipsum iudicaturò. Idcirco prudenter ac profundè aduertat, omniq; die sapiùs penitet illud Sapient. Audite reges & intelligi *Sap. 6.*
te, discite iudices finium terræ. Præ
i 4 bete.

bete aures qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est vobis potestas à Domino, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes vestras scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis, quoniam iudicium durissimum in ijs, qui præsumpti fuerint. Exiguo enim conceditur miseria: potentes autem potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior stat cruciatus. De his & consimilibus quæ ad reges, principes ac iudices pertinet, & istam concernit materiam, hic superficialiter transeo: de quibus in opusculis de regimine principum, & de regimine politiæ plenius scripsi in quibus & diffuse tractatum est, qualiter princeps debeat secum semper habere viros eruditos, iustos, expertos, ac DEVM timentes, & eorum vtili consilijs: itinera quoque totius territorij sui tenere secunda: alioqui tenentur spoliatis atque iniuriam passis, restitutionem recompenfamque facere.

De

DE
 torum
 Philo
 homo
 hos ta
 bilis: a
 in qua
 hos ha
 in iuu
 mores
 plicite
 cuius b
 lentia
 dicitur
 sternu
 fortun
 introd
 sciatur
 terea p
 dit scir
 mores,
 uerlos
 re, qu

De moribus nobilium.

Artic. XVIII.

Nobilis in portis vir eius,
 quando sederit cum sena-^{Pron, 31.}
 toribus terræ. De diuersis
 moribus hominum diuer-
 torum in libris politicorum tractat
 Philosophus. Denique quamuis idem
 homo sit nobilis, & diues ac potens, a-
 lios tamen habet mores, inquantū no-
 bilis: alios, inquantum diues: & alios,
 inquantū potens. Item idem homo a-
 lios habet mores in adolescentia, alios
 in iuuentute, alios in senectā. Sicque *Mores vari-*
 mores in hominibus diuersificātur du-^{ant etas &}
 pliciter, utpote ab ætate & à fortuna: *fortuna.*
 cuius bona sunt nobilitas generis, opu-
 lentia & potentia, nō quod hæc proui-
 dentæ nō subsint diuine, sed quod sub-
 sternuntur mutabilitati assidue, instar
 fortunæ, & eo causam subtiliorē alibi
 introductā, quæ nequit intelligi, nisi
 sciatur quid fortuna, qd casus sit. Præ-
 terea prædicatori verbi cœlestis expe-
 dit scire diueses diuersorum hominū
 mores, ut sciat qualiter quoslibet ac di-
 uersos diuersimodē debeat informa-
 re, quatenus bonos mores ad quos

apti sunt, studeant in se excolere, perficere, stabilire: malos verò mores eradicare conentur. Itaque de moribus nobilium personarum sit hæc regula prima.

REGVLA I.

*Nobilitas.**Nobiles.**Honestum
genus.*

NOBILES comuniter ex ingenita dispositione existunt magnanimes. Vt enim ait Philosophus, nobilitas est virtus generis, Hinc etenim homines nobiles appellantur, quoniam ex honorabili genere prodierunt. Genus quoque honorabile nuncupatur quia ex antiquis diebus præfides & insignes sunt exorti ab eo. Porro, ad dignitates atque officia solent diuites promoueri: idcirco nobilitas dicitur opulentiã antiquata. Vnde cõspicim⁹, quòd dū nobiles personæ incipiūt de pauperari, incipiūt & ignobilitari. Veruntamē nobilitas ista, specialiter atq; præcipuē esse videtur, ingenita quæ dā probitas, & magnanimitas cordis. Dispositionē etenim corporis, dispositio animæ seq̄ solet. Verūtamē magnanimitas ista ingenita, quæ sit dispositio ad virtutē, & ipsa magnanimitas præclara sit virt, similitudinē tamē habet in actibus suis cū animositate: & nisi
nobiles

DE
nobile
gente
labunt
tes, & d
nobilit
erigūt a
tibus gr
tiã in n
ipsis. In
tutum,
menti.
vt istap
& paup
cordibu
tem ac p
vitiuru
ac bruta
ris opib
ant se fr
fertur di
nis, vt v
dis mag

P
Person
magn
positio
pera em
os frequ

DE VITA CHRISTIAN. 203

nobiles in humilitate se exerceant diligenter. mox ad superbiã multiplicẽ dilabuntur. Deniq; nisi sint verẽ sapientes, & desuper illustrati, suam carnalẽ nobilitatẽ nimis appetantur, & ob eã se erigunt ac præferunt illis, q; in charismatibus gratiæ & spiritalib; donis, aut etiã in naturalib; multo digniores sũt ipsis. Imo cõparatione sapietia ac virtutum, nobilitas carnis modici est momenti. Admonendi ergo sunt nobiles, ut istapentantes, humiliet semetipsos, & pauperes ac deuotos præferant sibi in cordibus suis, veramq; magnanimitatem ac probitatẽ iugiter amplectantur, vitiorumq; sordes & vitam degenerẽ ac brutalẽ abhorreant, atq; in præclaris opibus, sublimiter virtuosis exerceant se strenuẽ, sicut filia regis sancto fertur dixisse, Georgio: O bone iuuenis, vt video, magnanimus es tu & cordis magnifici.

*Nobiles stru-
deant humi-
litari.*

REGVLA II.

Personæ nobiles cõmuniter extant magnificæ, hoc est, ex naturali dispositione ad sumptus magnos & ad opera eminentia inclinata: in õ in his suos frequenter conantur parẽtes excedere,

1 0

dere,

dere, sicut & illis nobiliores cētentur: quoniam proles ex utroque parente nobilitatem sortitur: & quo ista nobilitas per plures successiones diffunditur, eo fit maior. Verūm ex magnificentia ista nobiliū multoties multa mala sequuntur, dum proprijs bonis dilapidatis, aut partim deficientibus, vel minus sufficientibus reputatis. aliorum bona inuadunt, aut inferiores ad expensas inducunt superfluas. Admonēdi sunt ergo, vt discretionē regantur, temperantiamque obseruent, & non nisi exigentibus rationabilibus causis, excellentias quærant præactas loco & tempore opportuno: imò omnem magnanimitatem & magnificentiam suam iuxta Euangelicæ legis præcepta gubernent ac moderentur, pensantes quòd arcta sit via vitæ, & angusta porta salutis: Et quòd ait Saluator: Videte ne grauētur corda vestra crapula vel ebrietate, aut curis huius seculi. Itemque: Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Atque quòd ait Apostolus: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cū vitijs & cōcupiscentiis. Denique quidam potentissimi reges & imperatores gentiles leguntur

Admonitio.

Matth 7.

Luce 21.

Luce 6.

Gal. 3,

valde

DE
valde
narrat
sime
culos,
ficus c

N
instru
tos &
que v
denter
rant,
Hinc
vt pro
tur ma
lusorib

N
ab inf
& instr
alijs ap
conuen
biles a
derata
res, qu

valde sobrius extitisse, sicut de Octavio *Sobrietas*
narratur imperatore, quod modicis *Octavij im-*
simi cibi fuit & vulgaris, panem, pisci- *perasoris.*
culos, caseum bubalinum ac virides
ficus cupiens & manducans,

REGVLA III.

Nobiles communiter sunt in-
dustrii, dociles & capaces, eò
quod ab infantia diligentius
instruuntur, & inter nobiles, exper-
tos & morigeratos conuersantur. Sic-
que verentur & erubescunt se impru-
denter habere, & actus suos confide-
rant, ac circumspecti esse assuescunt.
Hinc principes vigilantissimè curèt,
vt proles eorum ab idoneis instruan-
tur magistris nec ab adulatorib⁹ atq;
luforibus seducantur.

REGVLA IIII.

Nobiles communiter sunt affa-
biles, sociales, solliciti. Et hoc
sequitur ex prædictis, quoniã
ab infantia inter curiales nutriuntur
& instruuntur, qualiter se debeant
alijs applicare, & in medio hominum
conuersari, seque amabiles ac venera-
biles alijs exhibere. Attamen immo-
deratam familiaritatem ad inferio-
res, quæ parit contemptum, vitare de-
bent.

*Albertus
Magnus.*

debent Ex prehabitis innotescit, quod nobiles communiter sunt audaciores, in armis agiliores. Imò, vt ait Albertus in libro de laudibus beatissimæ virginis, frequenter contigit, quòd filius regis aut principis quãuis phlegmaticæ complexionis, sit magis audax & probus, quàm filius rustici, quamuis sanguineus. Veruntamen mores ij quamuis ad virtutes disponant, faciliter tamen & frequenter in vitia magna degenerant, ita q̄ nobiles tã seipfos, quã suos subditos & adiutores, in grandia præcipitãt mala, pericula, bella, ac damna. Hinc quoque duo ponuntur vituperabiles nobiliũ mores. Primò, quòd sunt nimis ambitiosi: & quanto plus honorantur, tanto ad maiores anhelant honores, quẽ admodũ qui ditari & voluptuari incipiunt, ad diuitias atq; delicias magis, quam antè adspirant. Informandi sunt ergo, vt diuini rigorem iudicij aduertentes, suas dignitates atque officia nõ reputet, nisi seruitutes ac onera: & quanto ob suam eminentiã amplius honoratur, rãto eternaliter grauiorem sustinebũt confusionẽ & poenam, nisi secundũ mensurã suæ dignitatis

*Mores duo
nobiliũ vi-
tuperabiles.*

I.

tatis sint iustæ ac virtuosæ conuersationis. Denique reuera omnes dignitates, prælationes & præsentia populi Christiani, sunt seruitutes ac onera: quia ad cōmodum & profectū subditorū finaliter ordinantur, & ad multa obligant eos, qui præsent. Secundo II. nobiles cōmuniter aspernantur suos progenitores: quia vt tactum est, reputant se illis nobiliores. Sed istud est valde peruersum: quoniam quantumlibet fuerint nobiliores, tamē iure naturali & diuino ac humano tenentur honorare parētes, & ipsis debitam reuerentiam deferre. Postremo cū sint cōmuniter ambitiosi, faciliter irascuntur, indignantur, imō & paruam iniuriam reputant grauē, & sæpè pro paruis causis mouent litem & pugnā, sicq; suos subiectos diuersis exponunt periculis. Itaq; q̄ carne sunt nobiles, *Nobilitas mē* studeant mente nobiles esse, *is que sit.* vitam bestialem, carnalem, Deo rebellem semper vitādo, & diuinis obediendo præceptis: quia nil vilius, nihil ignobilius, quā vitijs ac diabolo deseruire, nec Deo debitā reuerentiā exhibere. Propter quod ipse primo Regū testatur; *Quicumque glorificauerit me, 1. Reg. 20.*
glorifica-

glorificabo eum: qui autem contem-
nunt me, erunt ignobiles. Hinc sicut
nobiles volunt sibi à suis subditis re-
uerenter seruire, prompteque obedi-
ri: ita & ipsi Deo omnipotenti incom-
parabiliter honorando, humili mente
ac prompto animo obsequantur, & in
cunctis obediunt.

De moribus diuitum. Art. XIX.

Matth. 29.

Facilius est, camelum
per foramen acus tra-
sire, quam diuitem
intrare in regnum
cælorum. Hoc Domi-
nus & saluator de di-
uitibus, suis diuitijs abutentibus, est
locutus: & quoniam diuitijs commu-
niter abutuntur, Philosophus dicit
omnes diuitum mores esse vitupera-
biles præter vnum. Ait nanque in po-
liticis:

*Mores diui-
tum.*

REGVLA I.

Diuites communiter sunt super-
bi. Cùm enim omnia mentu-
rentur numismate, habendo
diuitias reputant se quasi omnia ha-
bere. Et quoniam vident se reparari
audi

DE V
ambi
motio
Ecclesi
quius,
nihil e
suam h
filius D
habent
rum. C
aterna
tantor

D
nolunt
grande
runt v
damni
scriptur
superbi
autem l
denuò S
bos sem
instruer
quenter
fenderit
ne paru
do quoc

ambitiosi redduntur appetendo pro *Eccle. 10.*
 motiones: Aduertant ergo, quod in
 Ecclesiastico scriptum est: Nihil ini-
 quius, quàm amare pecuniam. Auaro
 nihil est scelestius. Hic enim & animã
 suam habet venalem. Et quod asserit *Luc. 18.*
 filius Dei: Quia difficilè qui pecunias
 habent, intrabunt in regnum celo-
 rum. Cur ergo inde te extollis, quod
 aeterna sapientia ita contemnit, &
 tantorum origo est vitiorum?

REGVLA II.

Diuites solent esse contumelio-
 si. Cùm enim superbi sint, cõ-
 temptum & iniuriam perpeti
 nolunt: imò paruam iniuriam estimãt
 grandem: sicque verbis & factis infe-
 runt vltionem, nisi forsan timore
 damni temporalis omittant. Hinc
 scriptum est in Prouerbijs: Vbi fuerit *Prouer. 11.*
 superbia, ibi erit & contumelia. Vbi *Prouer. 13.*
 autem humilitas, ibi & sapientia. Et
 denuò Salomon fatetur: Inter super-
 bos semper sunt iurgia. Hi ergo sunt
 instruendi, vt considerando quàm fre-
 quenter atque enormiter Deum of-
 fenderint, omni se reputent confusio-
 ne parui pensioneque dignos. Intuen-
 do quoq; quæ & quanta pro ipsis per-
 tulerit

tulerit vnigenitus patris æterni, discant eius vestigia sequi & in aduersis ac persecutionibus magis, quàm in diuitijs gloriantur.

REGVLA III.

Diuites solent esse intemperantes, molles, lasciui, eò quòd delicatè alantur, & per gulam incurrunt luxuriam: imò suæ cupiditatis & elationis demeritis, ad venerea dilabuntur. Propter quod ait Dñs: Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Instruendi sunt igitur, quæ admodum omnis Christi fidelis ad vitam pœnitentialem, carnis castigationem, concupiscentiarum refractionem, tenetur: & quòd diues epulo in inferno guttam aquæ frigidæ nequeat imperrare.

REGVLA IIII.

Diuites communiter sunt presumptuosi & de suis se iactant diuitijs, & proni sunt spernere pauperes. Idcirco, vt scriptum est in libro Sapientiæ, in fine dicturi sunt: Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Hinc Apostolus scripsit ad Timoth. Diuitibus

Luc. 6.

Luc. 16.

Sap. 6.

1. Timo. 6.

DE VITA CHRISTIAN. 277

bus huius seculi præcipe non sublimè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo: benè agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare.

REGVLA V.

Diuites communiter arbitrantur se dignos officijs dignitatis: quia, vt dictū est, nummifmate secundū opinionē vulgi, omnia mensuratur. Idcirco habēdo diuitias, cunctis terrenis honorib⁹ reputant se condignos: nō pensantes, q̄ prudentia & virtutes faciant hominem officijs dignum & aptum. Ponit autem Aristoteles vnum duntaxat laudabilem diuitum morem, videlicet quòd bene se videntur in diuinis habere: q̄ tamen communiter ex amore procedit priuato & ad se reflexo potiùs, quā ex charitate Dei sincera. Credunt enim diuitias sibi ex prouidentia diuina concessas, quas & amittere metuent, si Deum non colant. Porro quod ex charitate sincera Deū non colant altissimum, sed ob propria comoda, constat ex hoc, q̄ peccata non vitant mortalia: ideo per tēporalia remuneratur, nec aternā beatitudinē promerentur.

rentur. Nobiles demum quanquam
& ipsi sint diuites, hos diuitum fugi-
ant mores: Imò cum in hac vita pro-
perari, ditari, & exaltari, sit summè
periculosum & reprobis magis, quàm
electis conveniat, mirum quòd quis
ex sua opulentia & prosperitate terre-
na extollitur & lætatur, nisi sit peni-
tus exæcatus. Ideo dixit Psalmista:
Diuitiæ si affluant, nolite cor appo-
nere.

Psal. 61.

De moribus potentum. Arti. XX.

Tab. 36.

DEus potentes non abiecit,
cum & ipse sit potens. Per
potentes hic designantur,
qui in principatu sunt con-
stituti, atque suo domino multos ha-
bent sub eòs. Horum potentum mo-
res in tribus præcipuè diuitum mores
excedunt, sicut declarant sequentia.

REGVLA I.

Potentes communiter sunt ma-
gis studiosi, & meliùs occupati,
quàm diuites in officijs non cõ-
stituti. Potentes etenim ratione præsi-
dentis suæ occupantur quotidie circa
causas & negotia subditorum, & cir-
ca concernentia vtilitatem commu-
nem reipublicæ, & sciunt gesta sua cõ-
siderari

siderari ac diuulgari à multis, atque ex negligentijs suis grauia & intollerabilia mala oriri: ideò verecundantur ac verentur torpori ac otiositati vacare, practici s̄que iniquis intendere: quod diuites nulla functione publica præditi, non ita deuitant, sed loquacitati, ludis, iocis, otiositati frequenter intenti sunt.

REGVLA II

Potentiores magis temperati ac sobrii sunt, quam diuites non officiiati. Nam ratione & occasione officiorum suorum, varijs curis, inquisitionibus & expeditionibus iudicialibus occupati, non ita inueniunt tempus immorandi conuiujs, intemperantijs otijsque diuersis, quemadmodum diuites otiosi: imò potentes illi à plurimis expectantur, euocantur, acceduntur, interrogantur ac molestantur, intantum quòd quidam potentes ac principes, imò & prælati talibus attædiati, reliquerint seculum, & religiosam assumpserint vitam.

Quidam verò tempus suum quotidianum prudentissimè distinxerunt, certis horis vacantes diuino officio, certisque horis determinationi & pertractationi

*Prudentia
quorundam
principum in
expendendo
tempore.*

tractationi causarum: alijs horis propriam dispositionibus rerum necessitatibusque naturæ in refectione & somno: quemadmodum in speculo historiali fertur de quodam Angliæ rege, qui diem diuisit in tres partes, vacans quotidie octo horis cultui Dei, & octo horis negotijs regni, octoque horis necessitudinibus corporis.

P E G V L A III.

Potentes & officiati solent esse minus cõtumeliosi & iniuriosi, q̃ diuites. Cùm enim sui obligatione officij teneantur cæteros ab aliorum læsione compescere, contumeliosos, iracundos reprimere, ac punire iniuriatores, valde turpe est eis talia perpetrare, verecundanturque inde: vel si impetu passionum vincuntur, & iræ deiciuntur furore, graues & magnas inferunt læsiones, iniurias, damna. Idcirco secundũ Philosophũ, aut non iniuriantur alijs, aut multũ iniuriantur. Diuites vero non iraretrahuntur pudore, sed modo iniuriantur vtroque. Veruntamen quidam sunt potentes ac iudices cupidi, crudelēs, tyrannici, de quibus p̃ Esaiã loquitur Dominus: Vg̃ qui cõdunt leges iniquas,

Esai. 16.

DE VITA CHRISTIAN. 215

iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, vt opprimerēt in iudicio pauperem, & vim facerent cause humiliū.

Vnde rursus per Esaiā talibus loquitur Deus: Cur atteritis populum meū fame, & facies pauperum commolitis? De quib⁹ & in Michæa legitur. Qui comedūt carnem populi mei, & pellē

Esa. 5.

desuper excoriauerunt. Et in Amos propheta: Qui cōuertistis in amaritudinem iudicium, & fructum iustitiæ in absynthium. De quorū iusta ac intolerabili damnatione per Hieremiam protestatur sermo diuinus: Ecce turbo dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erūpens super caput impiorum veniet. Non reuertetur furor Domini, vsque dum faciat. De quibus denuo per Hieremiam Dominus loquitur: Dabo eos in opprobriū sempiternum, & in ignominiam eternam, quæ nūquā delebitur, & in vexationem & maledictionem, & in stuporē & sibiliū. Ecce tale tamq; durum fiet iudicium eis, qui præsunt iniustē. Et quos delectat esse iudices hominum, non delectabit paulo post videre iudicē Christū. Imo, vt sanctus ait Gregorius: Vnusquisque præs-

Amos. 6.

Hierem. 23.

Hierem. 23.

Ibidem.

Sapient. 6.

Gregor.

dens

216 D. DIONYS. CARTH.
dens toties ad Apostasiæ crimen dila-
bitur, quoties præesse hominibus cu-
pit, aut delectatur.

De moribus iuuenum.

Articul. XXI.

Titum 2.

Iuvenes exhortare, vt sobrii
sint. Profundus & sagax ille
indagator ac perscrutator
naturæ Aristoteles, sex po-
nit laudabiles iuuenum mores. Ex
sumuntur hic iuvenes, prout adole-
scentes quoque iuvenes nuncupantur
secundum quod in Ecclesiaste habe-
tur: Latere iuuenis in adolescentia
tua.

De bonis iuuenum moribus.

REGVLA I.

Iuvenes solent esse liberales. Non-
dum enim perpendunt futura, nes-
ciant inopiam magnam aut diuturnam
perpessi sunt. Diuitias quoque quas
habent, faciliter & sine suo labore, ut
pote à suis parentibus, sunt adepti.
Hinc largiter eis vtuntur, & interdum
prodigaliter eas consumunt: in quibus
illud Prouerbiorum adimpletur: Sub-
stantia

Prouer. 13.

H. DE VITA CHRISTIAN. 217

stantia festinata minuetur: Quæ autē paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Instruendi ergo sunt adolecentes ac iuuenes, ne liberalitatem suam in prodigalitatem conuertant, ne immoderatos faciant sumptus, ne luriōse viuendo suam consumant substantiam, & ne quid suis parentibus subtrahant, cū Salomon fassus sit: Qui aliquid subtrahit patri suo aut matri, & dicit, hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. Præterea grande est crimen, progenitorum labores, sudores, patrimoniumue prauè consumere, præsertim cū & sanctus Ambrosius libro de officijs asserat, Naboth martyrem esse, quoniā lapidatus est, eò quod hæreditatem parentum suorum noluerit vendere regi, nec commutare,

Prov. 28.

REGVLA II.

Iuuenes bonæ cōmuniter sunt spei, satisque animosi. Pauca quippe experti sunt, & rarò difficultatem, periculum aut repulsam sunt passi. Sanguis quoque feruet in eis & calor cordis: sicq; confidunt adipisci cupita, & præualere. Informandi sunt igitur, ne periculis ingerant se incautè, & ne

k

præ-

præsumptuosi efficiantur: sed ratione
se regant & virtute, & aliorum even-
tibus instruantur. Etenim felix, quem
faciunt aliena pericula cautum, Et Sa-
lomon loquitur: Pestilente flagellato,
stultus sapientior erit. Et præsertim
in bellis necessaria est cautela.

Prov. 19.

REGVLA III.

IVvenes solent esse magnanimes
atq; magnifici, & hoc sequitur ex
prædictis. Cùm enim sint liberales
& bonæ spei, magna agere nituntur.
& maiore quam alij, quoniam laudis
& famæ sunt cupidi. Verùm docendi
sunt, vt suis limitibus sint contenti, va-
nitatem abijciant, atq; à Deo honora-
ri atq; glorificari cupiant ac conen-
tur.

REGVLA IIII.

IVvenes communiter non sunt faci-
liter suspiciosi, aut moris maligni.
Nondum enim aliorum fraudes,
prioritates, atque nequitias, sunt ex-
pertis: sed quales sunt ipsi, tales esse al-
ios opinantur: nec de alijs iudicant,
nisi secundum ea, quæ in ipsis vide-
ant. Attamen in hac re debent cir-
cumspecti

cunſpecti conſiſtere, ne fallantur. ſed
potius diſcant & ſciant varias homi-
num eſſe proprietates.

REGVLA V.

Iuvenes ſolent eſſe compaſſiui: quia,
vt tactum eſt, non faciliter malum de
proximis ſuſpicantur, ideo æſtimant
eos innocenter quodammodo pati.
Quod item contingere valet ex teneri-
tudine cordis ipſorum, ac naturæ mol-
litie.

REGVLA VI.

Iuvenes naturaliter ſunt verecundi.
Verecundia nanque quidam, vt ait
Ariſtoteles, eſt metus dedecoris & in-
famiae. Cumque honoris & laudis ſint
auidi, metuunt vituperari, & valde ve-
rentur confundi, atque per hoc à mul-
tis retrahuntur exceſſibus: eſtque vere-
cunda paſſio in eis laudabilis.

Inſuper ponit Philoſopus ſex mo-
res iuuenum & adoleſcentum vitupe-
rabiles.

De malis Iuuenum moribus,

REGVLA I.

Iuvenes nanq; cōmuniter paſſiones
ſuas ſequuntur, animoſitatem cor-
dis & concupiſcentiā carnis. Sūt enim
k 2 ratio.

ratione minùs vigentes, inexpectti. & sanguine calidi. Sunt igitur instruendi, vt discant & affuescant se frangere, castitati & probitati operam dare, sua quoq; præmeditari nouissima, passionemq; Christi, pensantes quod princeps hortatur apostolici chori: Obsecro vos abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.

i. Pet. 2. Et quod in Ecclesiastico legitur: Filii, post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstiteris animæ tuæ concupiscentias eius, facient te in gaudiū inimicis tuis. Inde nimirū in prouerbijs multa sunt scripta.

Ecclesj. 18. Etenim Prouerbiorum 7, Salomō ait. Video vecordem iuuenem, & ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio, præparata ad cæpiendas animas. Statim sequitur eam, quasi bos ductus ad victimam, ignorans qd ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius, & nescit quia de periculo suæ animæ agitur.

Prouerb. 7.

REGVLA II.

IVenes solent esse animo inconstantes ac citò vertibiles. Anima quippe corporis sui dispositionem multoties sequi-

DE
sequi
num
morū
Sunt q
si. & p
libro
difficil
noro.
super
ris. &
igitur
consta
tutes a
ia vitu
pter qu
mo san
stultus
nuo. N
tum, e
tate ser
bum ve

IVen
vt pat
que hor
experti
in se no
tales ex
credulit

H. DE VITA CHRISTIAN. 221

sequitur . in corporibus autem iuue-
num est abundantia motuum & hu-
morū, & alteratio frequens ac ingens.
Sunt quoque intellectu minùs vigoro-
si, & passionibus agitantur . Ideo in
libro Prouerborum dicitur: Tria sunt
difficilla mihi, & quartum penitus ig- *Prou. 3.*
noro. via aquilæ in cælo, via iubi
super terram, via nauis in media ma-
ris, & via viri in adolescentia sua. Sunt
igitur exhortandi ad salubrem cordis
constantiam, quæ per sapientiã & vir-
tutes acquiritur. Estq; inconstantia il-
ia vitium inhonestum ac puerile. Pro-
pter quod in Ecclesiastico fertur: Ho-
mo sanctus in sapientia manet vt sol,
stultus verò vt luna mutatur. Et de- *Ecc. 27.*
nuo. Non te ventiles in omnem ven- *Ecc. 3.*
tum, esto firmus in via Dei, & in veri-
tate sensus tui, & prosequatur te ver-
bum verax.

REGVLA III.

Iuvenes faciliter credere solēt: quia,
vt patuit, nequitias, fraudes, varias-
que hominum proprietates nondum
experti sunt. Quemadmodum etiam
in se non sunt malitiosi: ita nec alios
tales existere suspicantur. Talis autem
credulitas periculosa est, & inexpeti-
entia

2. Ioan. 4.

entia ac imprudētia signū, sicut supra
16. articulo huius secund i libelli ostē-
sum est. Ideo ait sanctus Ioannes: Cha-
rissimi, nolite omni spiritui credere,
sed probate spiritus, an ex Deo sint,

REGVLA IIII.

Eccl. 8.

Iuvenes solent esse prouisi ad infe-
rendum alijs contumeliam atque
iniuriam, & male audaces sunt. Ad
huc enim passionibus subduntur com-
muniter, & volunt eminentes videri
idque reputant ad suum pertinere pro-
conium, quod non cedūt, nec deserūt
sed proualent alijs, & audacter inua-
dunt. Informandi sunt ergo, quā vi-
tiosa sint ista, & quā honestum sit
inter alios pacificē, patienter ac miti-
ter conuersari. Hinc in Ecclesiastico
legitur: Non stes contra faciem contu-
meliosi. Cum iracundo non facias
rixam, Cum audace non eas in via.
Honore est homini, dū separat se à lite
& abstinet à contentione.

REGVLA V.

Iuvenes frequenter solent mentiri
& mendacia sua tueri, imò & perti-
naciter affirmare. Sunt enim, vt patuit
laudi

laudis & excellentiæ cupidi. Ideo volunt videri multa scire, & in mendacio metuunt deprehendi. Sunt ergo docendi, quòd ista nò, solùm Dei sunt grauitèr offensiuà, sed coram hominibus quoque valde inhonestà & confusibilia, nec valent diu durare, ac inde diffamantur, ita vt vix in ijs. quæ veraciter proferunt, credatur eis.

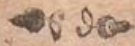
REGVLA VI.

Iuuenes in affectionibus, verbis, atq; operibus sunt nimis feruentes, nec modum obseruant, quod ex rationis debilitate, passionum vehementia, iuuentutis vigore, sanguinisque feruore procedit.

Idcirco sunt informandi, quòd omne immoderatum est vitiosum, & quod *Prover. 19.* iuxta Salomonem, qui festinus est pedibus, offendit, quod que omnia decenter ac ordinatè sunt peragenda, sicut docet & dictat discretio. Et hoc probitatis atque prudentiæ extat indicium.

*Dionysius
Areopag.*

Atque vt diuinus Dionysius asserit, optimum hominis est, esse secundum rationem.

*De moribus senum,**Art. XXII.**Leuit. 19.*

Oram cano capite cōsurge,
& honora personā senis. Op-
posita iuxta se posita . lym-
pidius innotescunt. Mores
autem senum ac iuuenum contrarii
sunt pro maxima parte. Idcirco ex di-
ctis de moribus iuuenum, faciliter elu-
cescunt dicenda de moribus senum,
quorum sex vituperabiles mores po-
nit Philosophus.

De vitiosis senum moribus.

REGVLA I.

NAm senes solent esse multum
increduli hominum verbis, fre-
quēter enim experti sunt frau-
des, falsitates, fallacias, versutiasque
humanas, & quòd frequenter sit aliter
quàm narretur: hinc metunt falli.

REGVLA II.

Senes frequenter sunt suspiciosi, &
quæ vident seu audiunt. solent in-
terpretari in peius. Siquidem diu vi-
uendo alijs nocuerunt, & plura opera
ti sunt mala, hominumq; calliditates
cog.

DE VITA CHRISTIAN. 225

cognoscunt: Ideò suspicantur mala de alijs, & fieri sibi verentur, quod alijs se fecisse nouerunt. Verùm circa hæc sunt hortandi, vt medium obseruare conentur, & veræ sapientiæ lucem sequantur, & meliora confidant de alijs. attamen sine temeraria assertione. Nam & abundans cautela non nocet.

REGVLA III.

Senes esse pusillanimes ac timidi solent: quia in ipsis deficiunt vires, & naturalis tepuit calor. & cernunt sibi modicum vitæ ac temporis superesse, Sunt ergo monendi. vt confidant in Domino, atque magnanimes sint in eo, & charitatis accendantur ardore, imò & vitæ æternæ confidentia glorientur, atque ad illam sese præparent tanto feruentius, quanto se vident hinc exituros celerius. Talis vtique fuit ^{1. Machab. 22} venerabilis ille Mathathias, qui in extremis suis filios suos hortabatur & animabat tam sapienter, magnanimitè & ardenter, vt primo Machab. desctibitur.

REGVLA IIII.

Senes solent esse illiberales & auari: quia naturaliter, iam frigescunt,
k s &

& sempertiment deficere ac egerit,
 Quo contrà sunt insteundi, vt quo
 propinquiores sunt fini, eo proniores
 sint ad opera pietatis, & rationabili ac
 competenti prouisione contenti,

REGVLA V.

Senes sunt malè atque difficilis spei,
 & hoc patet ex dictis: quoniam vi-
 res eis deficiunt, formidolosi existunt,
 magis viuunt memoriæ præteritorum,
 quàm spe futurorum. Vnde & quan-
 do conueniunt, amplius delectantur
 recitando præterita, quæ gesserunt,
 aut gesta cognoscunt, quàm de futuris
 loquendo.

REGVLA VI.

Senes solent esse inuerecundi: quia
 sub suas indigentias plus curant de
 bono vtili, quàm honesto. Verùm
 contra ista sunt admonendi: vt in spe
 futurorum bonorum cœlestium glo-
 rientur, & inde libenter loquantur: ho-
 nestatem quoque virtutum iugiter cu-
 rent, atque in ijs exhibeant iunioribus
 exempla assidua probitatis. A signan-
 ru præterea quatuor mores tenent
 laudabiles,

De laude

De laude dignis senum moribus

REGVLA I.

Senes nanque solent esse compas-
sivi, In seipsis enim experiuntur
plures imbecillitates, indigētias,
& ærumnas, propter quas sibi cupiunt
condoleri: Idcirco & alijs compati
proni sunt.

REGVLA II.

Senes communiter habent concupis-
centias remissas ac temperatas: quia
calor naturæ tepet in eis, atque friges-
cunt, nec sensus vigent in eis, vt 2. Reg. 19.
gum dixit Berzellai octogenarius:
Nunquid vigent sensus mei ad discer-
nendum?

REGVLA III.

Senes dubia non multum affirmāt,
Nec pertinaciter asserunt. Nempe
diu viuendo experti sunt incertitu-
dinem euentuū humanorum, & quam
multa putentur vera & certa, quæ fal-
sa sunt, siue ambigua: seque in talibus
sæpè esse deceptos reminiscuntur: id-
circo adhuc se falli verentur.

REGVLA IIII.

Senes non valde intense agunt, sed
moderatè. Quemadmodum enim
k 6 tem;

temperatae sunt concupiscentiae, ita & actiones, sanguine iam refrigerante in ipsis. At vero qui in statu sunt medio iuventutem & senectutem, qui & communiter iuvenes nuncupantur, prout iuvenes ab adolescentibus distinguuntur, habent de moribus senum ac iuniorum, quicquid in illis laudabile est.

De moribus mulierum.

Artic. XXIII.

Prover. 9.

Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur. Mores mulierum laudabiles hi sunt.

De honestis foeminarum moribus.

REGVLA I.

Mulieres ex natura solent communiter esse verecundae ac timidae, per quod à multis retrahuntur excessibus. Ex naturali quidem dispositione imperfectiores sunt viris, & honoris ac bonae famae sunt cupidae: idcirco inhonorationem ac diffamationem verentur. Verecundia autem est timor de honestationis. Informandae sunt ergo, vt Deum salubriter formidare addil-

addiscant, & de vitiorum turpitudine ac inhonestate, in praesentia vultus diuini semper verecundentur.

REGVLA II.

Mulieres communiter sunt compassiuæ, misericordes, atque ex compassione ad fratrem procliuēs. Habent nanque communiter cor molle ac tenerum: Hinc dura & aspera ferre non valent, & si alios videant talia pati, mox condolent.

REGVLA III.

Mulieres in suis inclinationibus & affectionibus sunt intensæ ac vehementes, & quales sunt, tales sunt valde. Quod in bonis quodammodo bonum est: in malis autem malum est nimis. Mulieres quippe in ratione sunt debiles: Idcirco non bene sciunt se refranare nec vincere. Vnde quæ misericordes, sunt valde misericordes: & quæ crudeles sunt, sunt valde crudeles: & quamuis in principio, antequam fuerint notæ, sint aliquantulum verecundæ, tamen cum fuerint notæ, atque fiduciam sumpserint, ita se habent & agunt, quod etiam viri taliter se habere ac agere abhorrent.

Aut te ardēter amat, uel te capitaliter odit.

Eccle. 25.

Ideo in Ecclesiastico scriptum est: Nō est caput nequius super caput colubii, & non est ira super iram mulieris. Omnis plaga, tristitia cordis, & omnis nequitia, nequitia mulieris. Commorari leoni & draconi placebit, quā habitare cum muliere nequam. Informandæ sunt ergo puellæ ac mulieres, vt defectum naturæ ac rationis student emendare, atque supplere per dona gratiæ, & auxilio diuinæ illuminationis, & per quotidiana incrementa virtutum. Porrò vituperabiles mulierum mores sunt isti.

De improbis fœminarum moribus.

REGVLA I.

Mulieres communiter sunt passionum suarum imitatrices: & hoc ex rationis contingit debilitate. Docendæ sunt ergo, vt per virtutes morales appetitum suum sensitivum subijciant rationi, & carnem in obsequium spiritus redigere nō desistant, nec aliquid appetant, agant aut proferant, nisi secundum recte iudicium rationis,

RE-

DE VITA CHRISTIAN. 231

REGVLA II.

Mulieres solent esse verbosæ & garrulæ, quod ex sapientiæ cōtingit defectu, cū Salomō dicit: Stultus verba multiplicat. Et rursus: Vidistis hominem velocem ad loquendū? Stultitia magis sperāda est, quā illius correctio. Hinc in Ecclesiastico scriptum est: Gratia super gratiam, mulier pudorata, sancta & tacita.

Eccle 10.

Prouer. 29.

Eccle. 26.

REGVLA III.

Mulieres solent esse contentiosæ, quoniam passiones suas faciliter reprimere nequeunt. Cū enim sint cupidæ honoris ac laudis, aspernationem & vituperationem non ferunt tranquillè: imò ex hoc irascuntur & litigant, quemadmodum legitur in Tobia de puella increpata à deuotissima Sara, quæ puella respondit indignans: Iam ex te non videamus filium aut filiam super terram interfecti virorum tuorum. Nunquid interficere me vis, sicut interfecisti septem viros?

Tob. 3.

REGVLA IIII.

Mulier

Mulieres solent esse curiosæ, & circa cultum atque ornatum suum multum intentæ: quia, ut patuit, avidæ sunt honoris laudisque propriæ, & defectum naturæ conantur per additamenta artis supplere. Sed instruendæ sunt, quàm periculosum sit istud, ut patuit suprâ de vestimentibus & ornantibus se pompose. Estque contra apostolica documenta, cum beatissimus princeps dicat Apostolorum: Mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Vas quoque electionis, prima ad Timoth. Volo, inquit, mulieres esse in habitu ornato, id est, decenti, cum verecundia & sobrietate, ornantes se non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. Studeat ergo Deo in puritate cordis placere, & suis maritis in Deo.

1. Pet. 3.

1. Tim. 2.

REGVLA V.

Mulieres solent esse inquietæ, mobiles: atque instabiles & hoc ex cõplexionis mollitie, & rationis defectu progreditur. Nã & phantasias, & imaginationibus faciliter inuoluuntur. Veruntamen ista non sunt universaliter

DE V
uersal
sunt v
suis vi
ralibus
Judith
ra. Pos
uersis
non su
nibus,
iuxta c
soleat
nusqui
gis pra
reform
ca vitia
nioren
ta siue
stolus,
mentis

De ijs,

uem, p

DE VITA CHRISTIAN. 233

uersaliter vera: imò sc̄eminæ quædam
sunt valde prudentes, constantes, &
suis viris prudentiores, siue ex natu-
ralibus, siue ex gratiæ donis: sicut de
Iudith, Abigail, Hester narrat scriptu-
ra. Postremò nunc introducta de di-
uersis diuersorum hominum morib⁹
non sunt ita accipienda, quasi in om-
nibus, aut necessariò ita sit, sed quòd
iuxta communem naturæ cursum sic
soleat esse. Imò ad hoc niti iugiter v-
nusquisque debet, vt iuxta diuinæ le-
gis præcepta ac documenta refrænet,
reformet & regat seipsum, & contra
ea vitia fortiùs reluctetur, ad quæ pro-
norem se sentit ex dispositione inna. *Ephe 4.*
ta siue contracta, sicut hortatur Apo-
stolus, vbi ait: Reformamini spiritu
mentis vestræ.

*De ijs, quæ specialiter spectant ad mi-
lites. Articul. XXIIII.*

Esto vir fortis, & pugnemus
pro legibus Dei nostri, &
pro populo nostro. Quam *2. Reg. 9.*
uis ad quemlibet spectet ci-
uem, pro defensione boni communis
pugnare;

pugnare, hostibus communitatis, præsertim impugnatoribus fidei Christianæ resistere, Principi quoque loco & tempore opportuno assistere: rationabiliter tamē instituti sunt quidā qb' ista ex debito sui officij præcipuè specialiterque conueniant: & hi, milites appellantur, qui ad subiuncta sunt obligati. REGVLA I.

AD milites primò ac maximè pertinet, hostib' & impugnatoribus fidei atque Ecclesiæ fideliter reluctari. Nèpe cum omnis gēs aduersarijs suæ legis ferro resistat & igne, quanto magis ad Christianos id pertinet, præsertim ad milites? Deniq; in omni lege, regno ac gente milites fuisse leguntur. Nec solum de militib' Israeliticæ plebis, potissimè tempore Dauid, sed etiam Romanorū ac aliorū gentiliū, magna ac strenua gesta leguntur. De militibus demū populi Christiani, maximè Caroli Magni regis, præclarissima sunt descripta, qui miro fidei ardore, contra infideles promptissimè pugnaverunt: imò & inter se piè contendebant, vt vnusquisq; eorū permitteretur prior cōgredi aduersus æmulos fidei, prout de hoc in speculo histo-

DE V
histo
scribu
illo Iu
fratri
Mach
fatis f

A
ra per
& vr
uare,
suoru
totun
rios a
Ru
bibus
fimi:
Reip

A
ad ho
ius ex
regi
potef

DE VITA CHRISTIAN. 235

historiali pulcherrima veraciter describuntur. Conformiter de inelyro illo Iuda Machabæo, & strenuissimis fratribus atque militibus eius in libris Machab. magnifica recitantur, quæ satis sunt nota.

REGVLA II.

AD milites pertinet, pro defensione Reipublice fideliter præliari. Nempe ad principem terræ pertinet totum territorium suo, villis & urbibus pacem acquirere, conservare, & adversantibus paci subditorum suorum efficaciter repugnare: quod totum per milites & eorum auxiliaarios ac emissarios implet.

Rursus, ut docet Philosophus, in urbibus sunt supremi, mediocres, & infimi: & inter supremos sunt milites Reipub. defensores.

REGVLA III.

AD milites pertinet, principi suo fideliter in omni rationabili causa ac iusta necessitate assistere: ad hoc enim specialiter deputatur. Cuius exemplum est in natura: quoniam regi apud quolibet apem propinquus quopotest associat se, & cum illo egreditur
atque

2. Reg. 21.

atque regreditur. Talis fuit Abisai, qui occidit Philistæum ense nouo accinctum, qui nitebatur David regem occidere, prout fertur 2. Reg.

REGVLA III.

AD milites spectat, miserabilibus personis, pupillis, viduis, orphanis, aduenis, pauperibus, oppressis, desolatis specialiter subuenire, & instar patris consolationem ac releuamen impendere, quantum permittit iustitia. Quamuis enim hæc omnia ad vnumquemque pertineant Christianum, cum sint opera misericordiae: specialius tamen ad milites, tanquam ad viros potentes, ad hoc institutos ac magis vacantes, vt cum sancto Iob dicere queant: Oculus fui cæco & pes claudo, atque inærentium consolator. Talis fuit optimus ille Godefridus de Bologna, qui ante promotionem suam in regem Hierusalem, terreque sancte adhuc miles existens, omni personæ miserabili ad se accedenti pijsimam exhibuit opem.

Iob. 29.

REGVLA V.

AD milites, attinet, regulam ipsius à beatissimo Ioanne Baptista positam adimplere. Legitur

DE V

tur qu
milite
tes: Qu
pondit
calum
estote
quit, c
potest
grauet
nūs po
mini a
frænar
ciatis,
in cau
fraude
dum p
estote
das in
præsu

M

cellen
nisque
ctum e
est, q
atque
to ad e

tur quippe ad Lucam, quemadmodū
 milites accesserunt ad Ioannem, dicē-
 tes: Quid faciemus & nos? Quibus re- *Luc. 5.*
 spondit: Neminem concutiatis, neque
 calumniam alicui faciatis, & contenti
 estote stipendijs vestris. Neminem, in-
 quit, concutiatis, id est, sub colore &
 potestate officij vestri nullum iniustè
 grauetis, lædatis, nec opprimatis mi-
 nūs potentes, cum ex officio oblige-
 mini alios à tantis crudelitibus re-
 frænare. Neque calumniam alicui fa-
 ciatis, id est, nullum trahatis iniustè
 in causam, nec accusetis mendose, nec
 fraudem alicui ingeratis ad extorquē-
 dum pecuniam. Contenti quoque
 estote stipendijs vestris, ita vt nec præ-
 das iniustas committere, nec aliena
 præsumatis inuadere.

REGVLA VI.

Milites ad vitā valde virtuosam
 exemplarem tenentur. Eorum
 nanque officium magnæ est ex-
 cellentiæ, vt patet ex diuinis prædig-
 nisque actibus, ad quos (sicut iam ta-
 ctum est) adstringuntur. Certumque
 est, quòd quanto maior est dignitas
 atque authoritas militaris officij, tan-
 to ad eminentiorem virtutum excel-
 lentiam

lentiam teneantur. Tales fuerunt Palatini, ac milites Caroli regis, Rolandus, Oliuerus, ac alij: qui fuerunt ita deuoti, quòd omni die dominica cōmunicare solebant, & paulo antè cōfiteri, sicut in speculo historiali describitur.

REGVLA VII.

AD milites spectat, in rebus bellicis exercitijsque militaribus esse exercitatos, peritos & pròptos, aliosque dirigere in eisdem. Cū enim in bellis maxima instent pericula, & plus valeat experientia, peritia, industria, prudentia, quàm fortitudo, constat quòd bellatores, potissimè milites, principemque militie imò & principem ipsum oportet in talibus valde esse expertum, exercitatū, peritū, sicut de hoc in lib. de re militari plenius scribit Vegetius: alioqui perdent ac negligent semetipsos & auxiliarios suos.

REGVLA VIII.

AD milites quædam virtutes specialiter spectant ac eminenter, prout hoc facile est pensare exactibus iam præactis, qui ad ipsos ex officio pertinent. Itaque præfulgere debent in fide catholica, in

DE V
in fide
suum,
nis, in c
miserat
prudēti
titudin
daciā
sis: puta
litate, a
mō con
format
militun
bus pro
pido, cu
& mult
hac mat
litum co
uelatio
exempl
neratio
bili con
propter
to, quan
haberet

De perti
ros

DE VITA CHRISTIAN. 239

in fidelitate quoque erga principem suum, in amore Dei, ac boni communis, in charitate & misericordia circa miserabiles personas prætractas, in prudētia circa negotia bellica, in fortitudine timorem excludēte, atq; audaciam refrēnante, in arduissimis causis: puta in prælijs, in iustitia & liberalitate, ac vera magnanimitate. Postremò constat ex ijs, quanta sit modò deformatio status ac vitæ militaris, & militum, militiarumq; virorum, in quibus pro præfatis virtutibus, libido, cupiditas, curiositas, pompa, superfluitas, & multiplex regnat ambitio, prout de hac materia in tractatulo de vita militum completiùs scripsi, vbi & ex revelationibus sanctæ Brigidæ recitavi exemplū notabile, de gloriosa remuneratione militis virtuosī, & de terribili condemnatione militis vitiosī: quod propter prolixitatem vitæ admodum omitto, quamvis satis aptum hic locum haberet.

*De pertinentibus ad mercatores ceterosq; venditores & emptores
Artic. XXV.*

Vani

Psal. 61.

Ani filij hominum, mendaces filij hominum in flatibus, ut decipiant ipsi de vanitate in id ipsum. In Psal.

REGVLA I.

Secundum leges humanas licitum est, vendendo atque emendo decipere, dummodo illud non fiat ultra mediam iusti pretij quantitatem: sed secundum legem diuinam non licet hoc. Lex nanque humana alium respicit finem, quam lex diuina, utpote pacificam hominum conuersationem adinuicem: & præstatur plebi communi, cuius maxima pars est plurimum imperfecta, cui omne iniustum prohiberi non valet: imò ad vitanda mala peiora, permittuntur ei quedam mala minora, ut meretricium ac usura: non quòd approbet ea, sed quia non punit nec prohibet. Porro si ultra medietatem pretij iustificat deceptio notabiliter, impeditur hominum cohabitatio pacifica: ideo lex humana ad restitutionem compellit. Lex autem diuina omnem iniustitiam prohibet. Nam & ipse præceptor altissimus potens ac promptus est dare virtutem, & opem seu gratiam adimplendi omne, quod

Lex humana quid spectet.

DE V
quod iu
mo. H
tur æqu
conscie
seu reco
est passu
nis exp
tabile da
iustum p
certum a
sed in p
ne confi
medio, r
ferre ius
quam ve
tiones a

Fraud
datur
est & ini
tutione
dit in da
ximi, &
prohibet
vult fieri
de officij
tractibus
verum el

DE VITA CHRISTIAN. 241

quod iubet : quod facere nequit ho-
mo. Hinc si in contractibus nō serue-
tur æqualitas iustitiæ, tenetur in foro
conscientiæ ad restitutionem seu
seu recompensam ei, qui damnum
est passus, is qui plus habet, aut mi-
nus expōsuit, dummodò extet no-
tabile damnum: quod addo, quoniam
iustum pretium rerum non est semper
certum aut punctualiter determinatū,
sed in probabili hominū existimatio-
ne consistit, ita quòd paruus recessus a
medio, non videtur æqualitatem au-
ferre iustitiæ. Verū in hoc tã emptor,
quam venditor suas discutiant inten-
tiones ac conscientias.

REGVLA II.

FRaude uti ad hoc, quòd aliquid ven-
datur plus pretio iusto, illicitum
est & iniustum: & faciens hoc, ad resti-
tutionem adstringitur. Hoc enim ce-
dit in damnum, & deceptionem pro-
ximi, & est cōtra legem naturalē, quæ
prohibet alteri facere, quod quis non
vult fieri sibi. Hinc ait & Tullius libro
de officijs: Tollendum est à rerum con-
tractibus omne mendacium. Istud que
verum est, loquendo de iusto rei pretio

*Tob. 4.
Tullius,*

I secun-

secundum se Veruntamen si quis multum indigeat re alterius, & damnum alter incurrat carendo re sua, potest vendendo rem suam plus capere, quam valeat secundum se, non tamen plus quam valet sibi: & ita non nisi damnum suum, quod incurrit vendendo, debet recuperare plus accipiendo. Si autem non incurrit damnum, rem suam vendendo, & emptor multum indiget ea, non debet venditor superuendere eam. Item carius vendere, & vilius emere rem, quam valet. secundum se iniustum illicitumque consistit: attendenda tamen qualitate loci ac temporis, consideratis quoque labore & periculo venditoris aut emptoris transferentis venalia de loco ad locum, plus equidem valet res vno loco vnoque tempore, quam alio loco ac tempore.

REGVLA III.

Venditio fit iniusta propter defectum rei venditæ. præsertim si venditor sciat rei suæ defectum: quem nescierit, non peccat eam vendendo tanquam non sit ita defectuosa. Attamen postquam cognouerit, tenetur emptori facere sui damni recompensam: vt si vendatur aurichalcum pro auro

DE
auro
min
vend
se, qu
cet q
vend
decip
tene

V
f
vena
occa
de p
fion
vfu
si ve
tara
tard
rei fi
mon
fit ve
utili
tio q
tur, m
do. q
talen

H.
mul
num
est
uam
plus
mnu
lebet
atem
a ven
t ea,
eam
mere
iustū
men
dera
endi
vena
m va
quam
defe
si ve
nem
endo
Atta
netur
ppen
a pro
auro

DE VITA CHRISTIAN. 243

auro, aut animal agrum pro sano, aut
minori mensura vtendo. Præterea si
venditor puter, rem suam viliores es-
se, quàm est, & emptor id sciat, videli-
cet quantum sit valens, tenetur hoc
venditori insinuare: alioqui emendo
deciperet venditorem. & ei restituere
teneretur.

REGVLA IIII.

Venditor tenetur emptori manife-
stare vitium seu defectum rei suæ
venalis: alias nanque daret emptori
occasionem damni, nihil diminuendo
de pretio propter vitium rei: vel occa-
sionem periculi, si propter vitium rei
vſus eius sit impeditus aut noxius: vt
si vendat domum ad casum disposi-
tam pro domo robusta, aut equum
tardum pro celeri. Porro si defectus
rei sit manifestus, vt si equus existat
monoculus, seu vſus rei quamuis non
sit utilis venditori, potest tamen alijs
utilis esse, & venditor subtrahit de pre-
tione quantum congruit, tunc non tene-
tur manifestare defectum rei venden-
do: quoniam emptor propter defectū
talem forsan plus quàm iustum est de
1 2 pretio

pretio conaretur subtrahere. Ideo venditor iustè potest suæ indemnitati consulere, vitium illud silendo. Istud doctores communiter dicunt. Nihilominus consultius salubriusque mihi videtur, etiam in hoc casu vitium huiusmodi pädere, imò necessarium hoc videtur, si emptor ex simplicitate aut inexperience seu inaduertētia defectum rei non penset, & si venditor hoc ipsum perpendat.

REGVLA V.

Negotiatio, quæ ordinatur ad lucra, iustè vituperatur: quia propinqua est casui, & cupiditati deseruit, nec finem includit honestum. Veruntamen quoniam lucrum in sua ratione non includit illicitum aliquid, ideo potest ordinare ad finem laudabilem, vt ad suam & aliorum sustentationem, siue ad eleemosynarum largitionem. Hinc negotiatio non est simpliciter viciosa, imò sic licita esse valet, dummodò moderatum lucrum queratur, nec res carius, quam valet, vendatur, ipsumque lucrum expetatur non tanquam finis, sed vt stipendium laboris & sustentaculum vitus.

R E.

REGVLA VI.

Negotiatores, nisi sint multum timorati ac iusti in suis negotiationibus, varia & graua incidunt vitia, fraudes, mendacia, calliditates, periuria, intentiones peruersas, conatus damnabiles. Propter quod in Ecclesiastico scriptum est: Negotians difficile exiit à peccato. Generaliter quoque *Eccles. 16.* vendentes victualia & alia quæque humano vsui apta, atque artifices, nisi sint Deum timentes ac iusti in suis mercantijs, commutationibus, & artificijs, graues ac multas incidunt culpas: recedendo à mediopretij iusti: qui in vrbibus suis emunt à pauperioribus pannos, & consimilia, quæ alibi vendere volunt. Emunt, inquam, ea tam viliter sicut possunt, & alibi vendunt tam carè vt queunt. Conformiter, qui in venditione panum, bladorum, carniuum, piscium non seruant iustitiæ medium, & quærunt decipere proximum. Denique in hoc etiam quidam villani & simplices prorsus intimorati & imperiti in rebus paruis ac vilibus frequenter peccant enormiter, oua, caseum, butyrum, lac, olera, fructus vendendo sine respectu Dei tam carè vt

1 3 queunt

queunt, & cum admixtione falsitatis
& prauæ intentionis: Imò si possent,
multo plus conarentur lucrari in tali-
bus raliq̄ue modo, & habent animas
suas venales pro modico nummo.
Ideo de omnibus ijs, & vniuersis præ-
habitis prædicatores verbi cœlestis &
pastores seu illorum vicarij, populum
publicè ac priuatim prudenter, fre-
quenter, ardentè erudiant, vt vniuer-
si & singuli discant Deum toto corde
in omnibus & super omnia summè
incomparabiliter que timere, diligere,
venerari & quærete, & seipsos duntaxat
in Deo sinceriter ament. In ò hoc
consistit tota sacræ scripturæ do-
ctrina moralis, vt Deum propter se pu-
rè toto corde amemus, & nos ipsos in
Deo, ita vt omne quod impedit nos
Deo, à gratia, profectu & salute, peni-
tus fugiamus: & quidquid confert &
expedit nobis ad inhærendum DEO
plenariè amplectamur, hoc est, corre-
ptionem, correctiones, aspernationes,
injurias, persecutiones, infirmitates,
aduersitates, castigationes que corpo-
ris, abnegationem propriæ volunta-
tis, subiectionem, abiectionem, pau-
pertatem, patientiam, humilitatem
man-

*Sacræ scri-
pturæ do-
ctrina mora-
lis in quo
consistat.*

DE
mansu-
entiam
cretion
cunctis
posita
riam &
tem fer-
damus
cessant
cunse
mi

libr

H. DE VITA CHRISTIAN. 247

mansuetudinem, sobrietatem, obedi-
entiam. misericordiam. iustitiam, dis-
cretionem & charitatem. In ijs sicut in
cunctis diuitijs gloriemur, horum op-
posita detestemur, omnipotentis glo-
riam & honorem, vniuersorum salu-
tem feruentissimè affectemus, inten-
damus & procuremus totis viribus in-
cessanter ad laudem & gloriam incir-
cunscriptibilis & supergloriosissi-
mi creatoris, qui est super om-
nia Deus sublimis & be-
nedictus,

D. Dionysij Carth.
librorum duorum de doctrina
& regulis vitæ Christia-
norum Finis.

14

D. DIO.